

**UCHWAŁA NR XXXIV/216/18
RADY GMINY SKRWILNO**

z dnia 21 marca 2018 r.

w sprawie przyjęcia Programu usuwania azbestu i wyrobów azbestowych z terenu Gminy Skrwilno.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1875 ze zm.¹⁾), uchwala się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program usuwania azbestu i wyrobów azbestowych z terenu Gminy Skrwilno, w brzmieniu określonym w załączniku nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Skrwilno.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Robert Celebucki

---

¹⁾Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2017 r. poz. 1875, poz. 2232, z 2018 r. poz. 130.

Załącznik do uchwały Nr XXXIV/216/18

Rady Gminy Skrwilno

z dnia 21 marca 2018 r.

PROGRAM USUWANIA AZBESTU I WYROBÓW AZBESTOWYCH Z TERENU GMINY SKRWILNO

**GMINA SKRWILNO
POWIAT RYPIŃSKI
WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE**

ZAMAWIAJĄCY	GMINA SKRWILNO
WYKONAWCA	WESTMOR CONSULTING EWELINA APALCZYK
SPRAWDZAJĄCY	WESTMOR CONSULTING KAROLINA DRZEWIECKA

SKRWILNO 2017

Spis treści

1. WSTĘP I CEL OPRACOWANIA.....	3
2. PRZEPISY PRAWNE I DOKUMENTY WYŻSZEGO RZĘDU ORAZ WYNIKAJĄCE Z NICH OBOWIĄZKI W ZAKRESIE AZBESTU	3
2.1. OBOWIĄZUJĄCE AKTY PRAWNE	4
2.2. PROGRAMY KRAJOWE W ZAKRESIE AZBESTU.....	11
2.3. OBOWIĄZKI WŁAŚCICIELI NIERUCHOMOŚCI	13
2.4. OBOWIĄZKI WYKONAWCÓW PRAC POLEGAJĄCYCH NA ZABEZPIECZENIU I USUWANIU WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	14
2.5. OBOWIĄZKI ORGANÓW ADMINISTRACJI.....	16
3. CHARAKTERYSTYKA AZBESTU	19
3.1. BUDOWA AZBESTU	19
3.2. KLASYFIKACJA WYROBÓW AZBESTOWYCH	20
3.3. ZASTOSOWANIE	22
3.4. SZKODLIWOŚĆ	24
3.5. DROGI WCHŁANIANIA	25
3.6. ŚRODKI OSTROŻNOŚCI	26
4. WYMAGANIA ORGANIZACYJNO-TECHNICZNE PODCZAS PRAC USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST.....	27
4.1. IDENTYFIKACJA WYROBÓW AZBESTOWYCH	27
4.2. USUWANIE WYROBÓW AZBESTOWYCH.....	31
4.3. ZABEZPIECZENIE ODPADÓW I TRANSPORT DO MIEJSC UNIESZKODLIWIANIA	33
4.4. PROCEDURY POSTĘPOWANIA Z AZBESTEM.....	34
5. CHARAKTERYSTYKA GMINY SKRWILNO.....	41
6. INWENTARYZACJA WYROBÓW AZBESTOWYCH NA TERENIE GMINY	47
7. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ W ZAKRESIE AZBESTU.....	51
8. SZACOWANY KOSZT USUNIĘCIA WYROBÓW AZBESTOWYCH Z TERENU GMINY	52
9. FINANSOWANIE	53
10. BAZA AZBESTOWA	54
11. PODSUMOWANIE	57
12. SPIS TABEL, RYSUNKÓW I WYKRESÓW	59
13. ZAŁĄCZNIKI	60
14. SŁOWNIK POJĘĆ	61

1. Wstęp i cel opracowania

Od 1997 r. na terenie Polski obowiązuje zakaz produkcji, handlu oraz stosowania wyrobów zawierających azbest. Zakaz ten wprowadzono ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz.U. 2017 poz. 2119). Ustawa została ogłoszona Obwieszczeniem Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 października 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest, wyroby te wykorzystuje się w sposób niestwarzający zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi w terminie do dnia **31 grudnia 2032 r.**

W związku z powyższym zachodzi konieczność zaplanowania i systematycznej realizacji przedsięwzięć zmierzających do usunięcia wyrobów azbestowych na terenie kraju. Ze względu na ogromną skalę zjawiska występowania azbestu, niezbędne jest działanie na wszystkich szczeblach administracji w ścisłej współpracy ze społeczeństwem. Niniejsze opracowanie pozwoliło m.in. ocenić:

- skalę zjawiska występowania azbestu na terenie Gminy Skrwilno,
- szacunkowy koszt usunięcia wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Skrwilno.

Jednocześnie w opracowaniu o obowiązujące przepisy prawne dotyczące azbestu, wyjaśnione zostały zagrożenia, jakie niesie ze sobą azbest oraz możliwości techniczne bezpiecznego usunięcia wyrobów zawierających azbest.

2. Przepisy prawne i dokumenty wyższego rzędu oraz wynikające z nich obowiązki w zakresie azbestu

Po wprowadzeniu zakazu produkcji, handlu oraz stosowania wyrobów zawierających azbest w kolejnych latach systematycznie wprowadzano kolejne przepisy odnoszące się do azbestu. Nowe regulacje prawne były niezbędne na każdym etapie postępowania z wyrobami zawierającymi azbest. Regulacje te dotyczą zarówno ochrony zdrowia i życia ludzi, narażonych na kontakt z azbestem, jak i ochrony środowiska. Obowiązek usuwania wyrobów zawierających azbest spowodował, iż niezbędne stało się wprowadzenie przepisów regulujących postępowanie z odpadami zawierającymi azbest od wytworzenia do momentu unieszkodliwienia.

2.1. Obowiązujące akty prawne

- **USTAWA Z DNIA 19 CZERWCA 1997 R. O ZAKAZIE STOSOWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST** (t.j. Dz.U. 2017 poz. 2119 z póź. zm.).

Ustawa weszła w życie od 28 września 1997 r. Zakazuje ona wprowadzania na polski obszar celny azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi ten surowiec. Zgodnie z ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych została zakończona we wszystkich zakładach do 28 września 1998 r., a z dniem 28 marca 1999 r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami. Wyjątek stanowi tylko azbest i wyroby zawierające azbest dopuszczone do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny spośród wyrobów określonych w załączniku nr 1 do ustawy. Wykaz tych wyrobów określa corocznie minister właściwy do spraw gospodarki w drodze rozporządzenia. Wymieniona ustawa praktycznie zamknęła okres stosowania wyrobów zawierających azbest w Polsce, pozostaje natomiast problem sukcesywnego usuwania zużytych wyrobów w sposób niezagrażający zdrowiu ludzi i zanieczyszczeniu środowiska. Ustawa porządkuje również zagadnienia związane z opieką zdrowotną pracowników, którzy mieli kontakt z azbestem.

- **USTAWA Z DNIA 14 GRUDNIA 2012 R. O ODPADACH** (t.j. Dz.U. 2016 poz. 1987 z póź. zm.).

Ustawa określa zasady postępowania z odpadami, w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów. W ustawie określone są obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych. Ustawa reguluje całokształt spraw administracyjnych, związanych z postępowaniem przy wytwarzaniu, zbieraniu, transporcie, odzysku i unieszkodliwianiu, w tym składowaniu odpadów, a także wymagań technicznych i organizacyjnych dotyczących składowisk odpadów.

- **USTAWA Z DNIA 7 LIPCA 1994 R. PRAWO BUDOWLANE** (t.j. Dz.U. 2017 poz. 1332 z późn. zm.).

Wśród wielu przepisów znajduje się zapis mający zastosowanie w przypadkach występowania azbestu. Art. 30 ust. 7 stanowi: właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych, objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1 tego art. jeżeli ich realizacja może naruszyć ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować:

- zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia,
- pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków,
- pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych,
- wprowadzenie, utrwalenie bądź zwiększenie ograniczeń lub uciążliwości dla terenów sąsiednich.

- **USTAWA Z DNIA 27 KWIETNIA 2001 R. PRAWO OCHRONY ŚRODOWISKA** (t.j. Dz.U. 2017 poz. 519 z póź. zm.)

Ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju. Ustawa zawiera szereg istotnych i ważnych postanowień dotyczących m.in.:

- a) państwowego monitoringu środowiska, jako systemu pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku,
  - b) opracowania prognoz oddziaływania na środowisko, w tym gospodarki odpadami, a także programów wojewódzkich, zmierzających do przestrzegania standardów jakości środowiska,
  - c) ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem,
  - d) sposobu postępowania z substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie dla środowiska, kar i odpowiedzialności za nieprzestrzeganie zasad i przepisów dotyczących ochrony środowiska,
  - e) konieczności oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsc, w których on się znajduje.
- **USTAWA Z DNIA 27 LIPCA 2001 R. O WPROWADZENIU USTAWY – PRAWO OCHRONY ŚRODOWISKA, USTAWY O ODPADACH ORAZ ZMIANIE NIEKTÓRYCH USTAW** (Dz. U. z 2001 r. Nr 100, poz. 1085 z późn. zm.).

Ustawa reguluje tryb postępowania oraz obowiązki podmiotów określanych ustawą. Art. 54 ww. ustawy odnosi się do odpowiednich zapisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Ustawa udziela delegacji ministrowi właściwemu do spraw gospodarki, do określenia w drodze rozporządzenia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, ministrem właściwym do spraw transportu oraz ministrem właściwym do spraw środowiska – sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

- **USTAWA Z DNIA 19 SIERPNI 2011 R. O PRZEWOZIE DROGOWYM TOWARÓW NIEBEZPIECZNYCH** (t.j. Dz.U. 2016 poz. 1834).

Ustawa określa zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania w stosunku do kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z tym przewozem oraz organy właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) – Jednolity tekst Umowy ADR (Dz. U. z 2017 poz. 1119). Przepisy umowy ADR oraz ustawy określają warunki załadunku i wyładunku oraz przewozu odpadów niebezpiecznych na składowisko. Pojazdy powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu materiałów niebezpiecznych wydane przez upoważnioną stację kontroli pojazdów, zaś kierowcy pojazdów winni być przeszkoleni w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych.

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA Z DNIA 9 GRUDNIA 2014 R. W SPRAWIE KATALOGU ODPADÓW** (Dz.U. 2014 poz. 1923).

Zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w grupach i podgrupach z przypisanym kodem klasyfikacyjnym. Wszystkie odpady zawierające azbest należą do grupy odpadów niebezpiecznych.

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ Z DNIA 6 CZERWCA 2014 R. W SPRAWIE NAJWYŻSZYCH DOPUSZCZALNYCH STĘŻEŃ I NATĘŻEŃ CZYNNIKÓW SZKODLIWYCH DLA ZDROWIA W ŚRODOWISKU PRACY** (tj. Dz.U. Dz.U. 2017 poz. 1348).

Określa najwyższe dopuszczalne stężenia w środowisku pracy pyłów zawierających azbest:

- a) pyły zawierające azbest frakcja wdychalna – 0,5 mg/m³,
- b) pyły zawierające azbest włókna respirabilne - 0,1 włókien w cm³.

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA INFRASTRUKTURY Z DNIA 20 LIPCA 2010 R. ZMIENIAJĄCE ROZPORZĄDZENIE W SPRAWIE ŚWIADECTWA DOPUSZCZENIA POJAZDÓW DO PRZEWOZU NIEKTÓRYCH TOWARÓW NIEBEZPIECZNYCH** (Dz. U. Dz.U. 2010 nr 137 poz. 917).

Określa szczegółowe warunki i tryb wydawania świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu towarów niebezpiecznych, jego wzór i sposób wypełnienia.

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA INFRASTRUKTURY Z DNIA 23 CZERWCA 2003 R. W SPRAWIE INFORMACJI DOTYCZĄCEJ BEZPIECZEŃSTWA I OCHRONY ZDROWIA ORAZ PLANU BEZPIECZEŃSTWA I OCHRONY ZDROWIA** (Dz. U. z 2003 r., Nr 120, poz. 1126).

Określa zakres i formę informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (zwanego "planem bioz") oraz szczegółowy zakres rodzajów robót budowlanych, stwarzających zagrożenia bezpieczeństwa i zdrowia ludzi (wyroby zawierające azbest).

- **ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW Z DNIA Z DNIA 9 LISTOPADA 2010 R. W SPRAWIE PRZEDSIĘWZIĘĆ MOGĄCYCH ZNACZĄCO ODDZIAŁYWAĆ NA ŚRODOWISKO** (Dz. U. Dz.U. 2016 poz. 71).

Sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko wymaga:

- wydobywanie azbestu lub instalacje do przetwarzania azbestu lub produktów zawierających azbest:
    - produktów azbestowo-cementowych w ilości gotowego produktu nie mniejszej niż 200 t na rok,
    - materiałów ciernych w ilości gotowego produktu nie mniejszej niż 50 t na rok,
    - innych produktów zawierających azbest w ilości nie mniejszej niż 200 t na rok;
  - instalacje do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych, w tym składowiska odpadów niebezpiecznych oraz miejsca retencji powierzchniowej odpadów niebezpiecznych.
- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI Z DNIA 16 STYCZNIA 2015 R. W SPRAWIE RODZAJÓW ODPADÓW, KTÓRE MOGĄ BYĆ SKŁADOWANE NA SKŁADOWISKU ODPADÓW W SPOSÓB NIESELEKTYWNY** (Dz.U. 2015 poz. 110).

W sposób nieselektywny mogą być składowane odpady:

- Grupy 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest;
- Grupy 17 06 05* - materiały budowlane zawierające azbest.

Oznacza to, że odpady obu grup mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Natomiast nie wolno tych odpadów mieszać i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA Z DNIA 30 KWIETNIA 2013 R. W SPRAWIE SKŁADOWISK ODPADÓW** (Dz.U. 2013 poz. 523).

Określa m.in. wymagania dotyczące składowania dla odpadów zawierających azbest, wymienionych w katalogu odpadów oznaczonych kodami: 17 06 01* i 17 06 05*.

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI I PRACY Z DNIA 14 PAŹDZIERNIKA 2005 R. W SPRAWIE ZASAD BEZPIECZEŃSTWA I HIGIENY PRACY PRZY ZABEZPIECZANIU I USUWANIU WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST ORAZ PROGRAMU SZKOLENIA W ZAKRESIE BEZPIECZNEGO UŻYTKOWANIA TAKICH WYROBÓW** (Dz. U. z 2005 r. Nr 216, poz. 1824).

Określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego pracowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ZDROWIA Z DNIA 10 STYCZNIA 2005 R. W SPRAWIE WZORU KSIĄŻECZKI BADAŃ PROFILAKTYCZNYCH DLA OSOBY, KTÓRA BYŁA LUB JEST ZATRUDNIONA W WARUNKACH NARAŻENIA ZAWODOWEGO W ZAKŁADACH STOSUJĄCYCH AZBEST W PROCESACH TECHNOLOGICZNYCH, SPOSOBU JEJ WYPEŁNIENIA I AKTUALIZACJI** (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 109).

Pracodawca, który zatrudnia lub zatrudniał osobę w warunkach narażenia zawodowego na działanie pyłów zawierających włókna azbestu, wpisuje i aktualizuje w książeczce badań profilaktycznych tej osoby dane osobowe wraz z danymi dotyczącymi okresu zatrudnienia w warunkach narażenia na pył azbestu oraz szczegółowe parametry tego narażenia.

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA Z DNIA 12 GRUDNIA 2014 R. W SPRAWIE WZORÓW DOKUMENTÓW STOSOWANYCH NA POTRZEBY EWIDENCJI ODPADÓW** (Dz.U. 2014 poz. 1973).

Określa wzory dokumentów stosowanych do prowadzenia ilościowej i jakościowej ewidencji odpadów celem zapewnienia kontroli ich przemieszczania. Do prowadzonej ewidencji odpadów obowiązani są posiadacze odpadów, w tym także wytwórcy odpadów. Ewidencje odpadów prowadzi się za pomocą dwóch dokumentów: karty ewidencji odpadów oraz karty przekazania odpadów. Karta przekazania odpadu wypełniana jest w dwóch lub trzech egzemplarzach przez posiadacza przekazującego odpady na rzecz innego posiadacza odpadów. Posiadacz odpadów, który odpady przejmuje (np. zarządzający składowiskiem odpadów) zobowiązany jest do potwierdzenia na karcie przekazania odpadu fakt przyjęcia odpadu. Wzór karty ewidencji oraz karty przekazania odpadu stanowi załącznik do programu usuwania azbestu.

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ZDROWIA Z DNIA 15 WRZEŚNIA 2005 R. W SPRAWIE LEKÓW ZWIĄZANYCH Z CHOROBYMI WYWOŁANYMI PRACĄ PRZY AZBEŚCIE** (Dz.U. 2005 nr 189 poz. 1603).

Rozporządzenie określa wykaz bezpłatnych leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbeście, sposób realizacji recept oraz tryb rozliczania przez oddziały wojewódzkie Narodowego Funduszu Zdrowia z budżetem państwa kosztów tych leków.

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI Z DNIA 13 GRUDNIA 2010 R. W SPRAWIE WYMAGAŃ W ZAKRESIE WYKORZYSTYWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST ORAZ WYKORZYSTYWANIA I OCZYSZCZANIA INSTALACJI LUB URZĄDZEŃ, W KTÓRYCH BYŁY LUB SĄ WYKORZYSTYWANE WYROBY ZAWIERAJĄCE AZBEST (Dz. U. 2011, Nr 8, poz. 31).**

Zgodnie z ww. rozporządzeniem:

- Wyroby zawierające azbest wykorzystuje się w sposób niestwarzający zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi w terminie do dnia 31 grudnia 2032 r.
- Instalacje lub urządzenia zawierające azbest oczyszcza się przez usunięcie wyrobów zawierających azbest lub ich wymianę na bezazbestowe w sposób niestwarzający zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi w terminie do dnia 31 grudnia 2032 r.

Zgodnie z § 7. ust 1. rury azbestowo-cementowe i elementy wyłączonych z użytkowania instalacji ciepłowniczych, wodociągowych, kanalizacyjnych i elektroenergetycznych podziemnych zawierających rury azbestowo-cementowe, zainstalowane przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, zwane dalej "rurami azbestowo-cementowymi", pozostawia się w ziemi bez ograniczeń czasowych, z zastrzeżeniem ust. 2.

Ust 2. Rury azbestowo-cementowe mogą być pozostawione w ziemi w przypadku, gdy ich usytuowanie nie naraża na kontakt z azbestem przy czynnościach obsługowych użytkowanych instalacji infrastrukturalnych, w szczególności gdy rury azbestowo-cementowe są położone poniżej użytkowanych instalacji.

Ust 3. Pozostawienie w ziemi, w przypadku spełnienia warunków określonych w ust. 1, rur azbestowo-cementowych wymaga oczyszczenia z wyrobów zawierających azbest miejsc usytuowania studzienek rewizyjnych i innych elementów infrastruktury, gdzie jest możliwy kontakt człowieka z wyrobami zawierającymi azbest.

Wyroby zawierające azbest, instalacje lub urządzenia zawierające azbest, drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest, rury azbestowo-cementowe oraz usunięte wyroby zawierające azbest inwentaryzuje się poprzez sporządzenie spisu z natury.

Wykorzystujący wyroby zawierające azbest ujmuje wynik inwentaryzacji w "Informacji o wyrobach zawierających azbest" stanowiącej załącznik nr 3 do rozporządzenia i przedkłada ją corocznie w terminie do dnia 31 stycznia właściwemu marszałkowi województwa.

Osoba fizyczna niebędąca przedsiębiorcą przedkłada ww. informację odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta. Informację, o której mowa powyżej sporządza się w dwóch egzemplarzach:

1. jeden egzemplarz przedkłada się w formie pisemnej właściwemu organowi;
2. drugi egzemplarz przechowuje się przez okres jednego roku, do czasu sporządzenia następnej informacji.

Wzór "Informacji o wyrobach zawierających azbest" stanowi załącznik do niniejszego opracowania.

Rozporządzenie określa również sposób oznakowania:

- o instalacji lub urządzeń zawierających azbest oraz rur azbestowo-cementowych,
- o dróg utwardzonych odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19.06.1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale niezabezpieczonych trwale przed emisją włókien azbestu.

Wzory ww. oznakowań stanowią załącznik do programu usuwania azbestu.

- **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI Z DNIA 5 SIERPNIA 2010 R. ZMIENIAJĄCE ROZPORZĄDZENIE W SPRAWIE SPOSOBÓW I WARUNKÓW BEZPIECZNEGO UŻYTKOWANIA I USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST (Dz.U. 2010 nr 162 poz. 1089).**

Określa obowiązki wykonawcy prac polegających na: bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, warunki przygotowania i transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania, a także wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie wyrobów i odpadów zawierających azbest.

Zgodnie z rozporządzeniem właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca nieruchomości, a także obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, przeprowadza kontrole stanu tych wyrobów w terminach wynikających z oceny stanu tych wyrobów. Z przeprowadzonej kontroli okresowej sporządza się ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, zwaną na formularzu określonym rozporządzeniem. Wzór oceny zgodny z rozporządzeniem stanowi załącznik do niniejszego opracowania. Na podstawie sporządzonej oceny określa się tzw. stopień pilności:

- o Stopień pilności I od 120 punktów wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie,
- o Stopień pilności II od 95 do 115 punktów wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku,
- o Stopień pilności III do 90 punktów wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat.

2.2. Programy krajowe w zakresie azbestu

Ze względu na zagrożenie, jakie niesie ze sobą obecność włókien azbestowych w środowisku opracowany został krajowy „**Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski**”. Program powstał w wyniku przyjęcia Rezolucji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 czerwca 1997 r. w sprawie wycofywania azbestu z gospodarki, a także realizacji ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest oraz „Narodowego Programu Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej”, przyjętego przez Radę Ministrów w dniu 26 kwietnia 2000 r.

Celem, przyjętego przez Radę Ministrów w maju 2002 r., Programu jest wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych i środowiskowych spowodowanych azbestem, poprzez sukcesywne usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów i odpadów zawierających azbest. Celem Programu jest również stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest stosowanych w Unii Europejskiej.

W Programie ustalono realizację poniższych zadań:

1. Utworzenie bazy danych o lokalizacji, ilości i stanie istniejących wyrobów zawierających azbest, przewidywanych do usunięcia jako odpady niebezpieczne – w skali gmin, powiatów, województw i kraju oraz utworzenie bazy danych dotyczącej gospodarowania odpadami, opracowanie wojewódzkich, powiatowych i gminnych planów ochrony przed szkodliwością azbestu oraz programów usuwania wyrobów zawierających azbest, a także prowadzenie szkolenia pracowników administracji publicznej w zakresie szczegółowych przepisów i procedur dotyczących azbestu.
2. Oczyszczenie miejsc publicznych z azbestu i wspieranie w tym zakresie inicjatyw samorządu terytorialnego (doprowadzenie do oczyszczenia terenów i obiektów publicznych w gminach szczególnie zanieczyszczonych azbestem, wspieranie inicjatyw samorządu terytorialnego, zmierzających do konsekwentnego usuwania niebezpiecznych wyrobów oraz skutków ich szkodliwości dla mieszkańców i środowiska, prowadzenie badań powietrza, gleby i wody zanieczyszczonych miejsc publicznych).
3. Usunięcie wyrobów zawierających azbest w trzech 10-cioletnich podokresach.
4. Budowę składowisk odpadów azbestowych – oszacowano, że do unieszkodliwienia odpadów zawierających azbest do 2032 r. niezbędne są 84 składowiska o powierzchni od 1 do 5 ha każde, zlokalizowane na terenie całego kraju.

5. Prowadzenie w mediach działalności informacyjno-popularyzacyjnej nt. bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów ich usuwania oraz szkodliwości azbestu.

6. Monitorowanie realizacji Programu.

Określono 3 poziomy realizacji zadań Programu – centralny (Rada Ministrów, minister właściwy do spraw gospodarki, Główny Koordynator Programu), wojewódzki (wojewoda oraz samorząd województwa) oraz lokalny (samorząd powiatowy, samorząd gminny). Wyznaczono również Radę Programową pełniącą funkcje opiniodawczo-doradcze i rozpatrującą kierunki realizacji zadań Programu i jego poszczególnych etapów.

Założono, że wydatki związane z realizacją programu wyniosą ponad 48,2 mld zł, z czego ok. 47 mld zł to koszty usunięcia wyrobów zawierających azbest (finansowane przez właścicieli obiektów), a ok. 1,2 mld zł stanowić będą koszty obsługi programu (środki publiczne, prywatne i zagraniczne, w tym Funduszu PHARE, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności). Natomiast szacunkowy dochód z realizacji Programu ma wynieść ok. 11,6 mld zł, z czego ok. 10 mld zł to dochód budżetu państwa, zaś ok. 1,6 mld zł – funduszu ekologicznego i samorządów terytorialnych.

W dniu 14 lipca 2009 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pn. „**Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032**” - dokumentu, ten zastąpił poprzednio obowiązujący „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”.

Główne cele ww. programu to:

1. Usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest.
2. Minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju.
3. Likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Cele Programu będą realizowane sukcesywnie, aż do roku 2032, w którym zakładane jest oczyszczenie kraju z azbestu.

Przyjmuje się, iż następujące ilości odpadów zawierających azbest zostaną wycofane z użytkowania w kolejnych latach:

- w latach 2009–2012 około 28% odpadów (4 mln ton),
- w latach 2013–2022 około 35% odpadów (5,1 mln ton),
- w latach 2023–2032 około 37% odpadów (5,4 mln ton).

Program stworzył nowe możliwości, m.in.:

1. Składowanie odpadów azbestowych na składowiskach podziemnych.
2. Wdrażanie nowych technologii umożliwiających unicestwienie włókien azbestu.
3. Pozostawianie w ziemi – w dopuszczonych prawem przypadkach – wyrobów azbestowych wycofanych z użytkowania.

Ponadto Program ten przewiduje:

- do 2012 r. przeprowadzenie pełnej i rzetelnej inwentaryzacji oraz ustalenie rozmieszczenia terytorialnego azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- utworzenie i uruchomienie elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej do monitoringu usuwania wyrobów zawierających azbest,
- podjęcie prac legislacyjnych umożliwiających egzekwowanie obowiązków nałożonych na podmioty fizyczne i prawne oraz zasilanie danymi elektronicznego systemu monitorowania realizacji Programu,
- zwiększenie zaangażowania administracji samorządowej, szczególnie gmin.

2.3. Obowiązki właścicieli nieruchomości

Do głównych obowiązków właścicieli, zarządców bądź użytkowników wieczystych wynikających z przepisów prawa w zakresie azbestu i wyrobów zawierających azbest należą:

- kontrola wyrobów zawierających azbest znajdujących się w obiektach, urządzeniach budowlanych, urządzeniach przemysłowych lub innych miejscach zawierających azbest, oraz sporządzenie oceny okresowej stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest,
- sporządzenie inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury,
- podjęcie decyzji o usuwaniu azbestu,
- zgłoszenie właściwemu organowi architektoniczno-budowlanemu prac polegających na zabezpieczaniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest zgodnie z przepisami budowlanymi,
- w celu usunięcia wyrobów azbestowych z obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieodzowne jest uzyskanie pozwolenia na budowę zgodnie z przepisami prawa budowlanego,
- dokonanie wyboru wykonawcy prac prowadzącego zabezpieczenie wyrobów zawierających azbest (wyłącznie spełniającego wymogi w tym zakresie),

- sporządzenie i przedłożenie marszałkowi województwa (dot. przedsiębiorców) lub burmistrzowi gminy (dot. osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami) oraz aktualizacja informacji o:
  - wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania,
  - wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zastało zakończone,
  - oznakowanie miejsc, pomieszczeń, instalacji lub urządzeń, w których jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest.

2.4. Obowiązki wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest

Do obowiązków wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest należy:

- uzyskanie odpowiednio zezwolenia, pozwolenia, decyzji zatwierdzenia programu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi albo złożenie organowi informacji o sposobie gospodarowania odpadami niebezpiecznymi;
- przeszkolenie przez uprawnioną instytucję zatrudnianych pracowników, osób kierujących lub nadzorujących prace polegające na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu tych wyrobów oraz przestrzeganie procedur dotyczących bezpiecznego postępowania;
- opracowanie przed rozpoczęciem prac szczegółowego planu prac usuwania wyrobów zawierających azbest, obejmującego w szczególności:
  - a. identyfikację azbestu w przewidzianych do usunięcia materiałach, na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy obiektu albo też na podstawie badań przeprowadzonych przez akredytowane laboratorium,
  - b. informacje o metodach wykonywania planowanych prac,
  - c. zakres niezbędnych zabezpieczeń pracowników oraz środowiska przed narażeniem na szkodliwość emisji azbestu, w tym problematykę określoną przepisami dotyczącymi planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia,
  - d. ustalenie niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza;
- posiadanie niezbędnego wyposażenia technicznego i socjalnego zapewniającego prowadzenie określonych planem prac oraz zabezpieczeń pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu.

- zgłoszenie zamiaru przeprowadzenia tych prac właściwemu organowi nadzoru budowlanego oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy. Zgłoszenie powinno zawierać:
  1. Rodzaj lub nazwę wyrobów zawierających azbest według grup wyrobów określonych w odrębnych przepisach.
  2. Termin rozpoczęcia i planowanego zakończenia prac.
  3. Adres obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej.
  4. Kopię aktualnej oceny stanu wyrobów zawierających azbest.
  5. Określenie liczby pracowników, którzy przebywać będą w kontakcie z azbestem.
  6. Obowiązanie wykonawcy prac do przedłożenia nowego zgłoszenia w przypadku zmiany warunków prowadzenia robót.

Wykonawca prac demontażowych ma obowiązek zapewnienia warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania określonych w §8 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2004 Nr 71, poz. 649). Po wykonaniu prac winien złożyć właścicielowi, użytkownikowi wieczystemu lub zarządcy nieruchomości, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych.

Warunkiem koniecznym bezpiecznego dla ludzi i środowiska użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest jest rzetelnie sporządzona inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest i ocena ich stanu, określająca, w zależności od rodzaju, stanu i sposobu zastosowania azbestu, stopień pilności wymiany wyrobów zawierających azbest. W rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz.U. 2011, Nr 8, poz. 31), założono wykonanie inwentaryzacji:

- wyrobów zawierających azbest,
- instalacji lub urządzeń zawierających azbest,
- dróg utwardzonych odpadami zawierającymi azbest,
- rur azbestowo-cementowych,
- usuniętych wyrobów zawierających azbest,

poprzez sporządzenie spisu z natury. Właściciele i zarządcy obiektów zobligowani są do przekazywania wojewodzie i wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta informacji

o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania oraz informacji o wyrobach, których wykorzystanie zakończono. Przepisy w sposób bezpośredni nie precyzują, kto może być wykonawcą prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest. Biorąc pod uwagę obowiązki, jakie postawiono przed wykonawcą, tego typu prace powinna wykonywać wyspecjalizowana jednostka posiadająca stosowne zezwolenia oraz wyposażenie techniczne i socjalne zapewniające prowadzenie prac oraz odpowiednie zabezpieczenie pracowników i środowiska przez narażeniem na działanie azbestu. W przypadkach nieprzestrzegania nałożonych na jednostki organizacyjne i osoby fizyczne obowiązków w zakresie bezpiecznego wykorzystania i usuwania wyrobów zawierających azbest oraz obowiązków sprawozdawczości w tym zakresie mają zastosowanie zapisy tytułu VI ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Przewidują one w takich przypadkach odpowiedzialność karną tj. kary aresztu, ograniczenia wolności lub grzywny orzekane na podstawie przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz odpowiedzialność administracyjną poprzez wstrzymanie prowadzonej przez podmiot korzystający ze środowiska lub osobę fizyczną działalności powodującej pogorszenie stanu środowiska w znacznych rozmiarach lub zagrażającej życiu lub zdrowiu ludzi. Ponadto do odpowiedzialności za szkody spowodowane oddziaływaniem na środowisko, w tym również powstałe w wyniku postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, mają zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego.

2.5. Obowiązki organów administracji

Usunięcie azbestu z terenu Polski do 2032 r. jest jednym z głównych zadań w zakresie gospodarki odpadami władz na każdym szczeblu: krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym.

➤ Obowiązki administracji na szczeblu krajowym:

- współpraca z Głównym Koordynatorem w zakresie potrzeb wynikających z bieżącej realizacji zadań;
- współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska), nadzorującymi przestrzeganie prawa przy prowadzeniu prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest i azbestu;
- stała współpraca z organami administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz innymi, do kompetencji których należy realizacja zadań;
- współpraca z mediami w tematyce azbestu;
- współdziałanie z organizacjami pozarządowymi;

- współpraca z instytucjami udostępniającymi środki finansowe na realizację zadań (Bank Ochrony Środowiska, wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, itp.);
  - wspomaganie merytoryczne Ministra Gospodarki w sprawach związanych z azbestem, Ministra Środowiska w zakresie spraw związanych ze zrównoważonym rozwojem, Ministra Zdrowia w zakresie problematyki zdrowotnej;
  - współpraca z Ministerstwem Środowiska oraz innymi instytucjami w zakresie spraw dotyczących krajowych strategii i programów związanych z ochroną środowiska oraz gospodarką odpadami;
  - sporządzanie i przekazywanie stosownych informacji o stanie realizacji Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 – dla potrzeb Ministra Gospodarki i Rady Ministrów;
  - współpraca z Radą Programową.
- **Na poziomie województwa** za realizację zadań odpowiada marszałek województwa, do zadań którego należy:
- współpraca z Głównym Koordynatorem w zakresie potrzeb wynikających z bieżącej realizacji Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032;
  - gromadzenie przez urząd marszałkowski informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie ich do Głównego Koordynatora z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego www.bazaazbestowa.gov.pl;
  - uwzględnianie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w wojewódzkich planach gospodarki odpadami i programach ochrony środowiska, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;
  - współpraca na szczeblu wojewódzkim z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska);
  - współpraca z uczelniami i instytucjami naukowymi, organizacjami pozarządowymi, ekspertami poszczególnych dziedzin;
  - współpraca z lokalnymi mediami w zakresie spraw objętych Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032
  - przygotowywanie i aktualizacja wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest;

- współpraca z samorządami powiatowymi i gminnymi, przekazywanie wytycznych oraz informacji związanych z realizacją Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032;
- przedkładanie Głównemu Koordynatorowi corocznej informacji o realizacji zadań na terenie województwa;
- opracowanie planu sytuacyjnego rozmieszczenia na terenie województwa wyrobów zawierających azbest na podstawie informacji przekazywanych przez samorządy lokalne i przedsiębiorców.

➤ **Obowiązki administracji na szczeblu powiatu:**

- przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, także w ramach planów gospodarki odpadami;
- współpraca z gminami oraz marszałkiem województwa w zakresie opracowywania programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie weryfikacji inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;
- organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032;
- inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest;
- współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032;
- współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

– **Obowiązki administracji na szczeblu Gminy:**

- gromadzenie przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego www.bazaazbestowa.gov.pl;
- przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, także w ramach planów gospodarki odpadami;

- organizowanie szkoleń lokalnych w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm;
- organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032;
- inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;
- współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest;
- współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032;
- współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

3. Charakterystyka azbestu

Azbest jest nazwą handlową grupy minerałów włóknistych, które pod względem chemicznym są uwodnionymi krzemianami różnych metali.

3.1. Budowa azbestu

Azbest posiada włóknisty pokrój kryształów pewnych grup mineralnych o stosunku długości do średnicy włókna co najmniej 100:1. Charakteryzuje się także dużą sprężystością i wytrzymałością mechaniczną. Cechy te spowodowały, że znalazł on zastosowanie w wyrobie bardzo różnorodnych produktów.

Nazwa azbest nie określa konkretnego minerału lecz dotyczy ogółu minerałów krzemianowych tworzących włókna. Należą do nich:

- azbesty właściwe: azbesty serpentynowe (chryzotylowe) i amfibolowe (aktynolitowe, amiantowe, antofyllitowe, amozytowe, krokidolitowe – odmiana riebeckitu oraz magnesoriebeckitowe). Oprócz wymienionych należą tu jeszcze inne minerały krzemianowe – diopsyd, sillimanit, egiryn, lamprofyllit, astrofyllit i inne.

- Do minerałów azbestopodobnych należą: attapulgit, sepiolit, talk włóknisty, wollastonit, serpentynit włóknisty, antygoryt włóknisty oraz zeolity włókniste.

Przyjmuje się, że azbestami są włókniste odmiany minerałów występujące w przyrodzie w postaci wiązek włókien cechujących się dużą wytrzymałością na rozciąganie, elastycznością i odpornością na działanie czynników chemicznych i fizycznych. W przyrodzie występuje około 150 minerałów w postaci włóknistej, które w czasie procesu produkcyjnego mogą się rozdzielać na sprężyste włókna czyli fibryle.

3.2. Klasyfikacja wyrobów azbestowych

Techniczną klasyfikację azbestów oparto na długościach i średnicach wiązek włókien. W różnych klasyfikacjach średnice agregatów uznawanych za wiązki zmieniają się znacznie; zazwyczaj są one rzędu milimetrów. Długość wiązek wynosi od dziesiątych części milimetra do 100 mm. Azbesty poddawane obróbce mogą rozpadać się na mniejsze cząstki (tzw. fibryle). Stwierdzono, że wymiary pojedynczych włókien po rozdrobnieniu mogą się zmieniać w bardzo szerokim zakresie: od nanometrów (nm) i mikrometrów (μm) do milimetrów.

Wyroby zawierające azbest oraz odpady azbestowe można podzielić – w zależności od trwałości i ilości zastosowanego spoiwa wiążącego – na: miękkie (łamliwe, kruche) i twarde (niekruche, sztywne).

Klasa I tzw. wyroby miękkie o gęstości < 1000 kg/m³

Charakteryzują się dużym procentowym udziałem azbestu. Łatwo ulegają uszkodzeniom, powodując duże emisje pyłu azbestu. Najczęściej spotykane są w obiektach przemysłowych (elektrociepłownie, huty). Narażeni na oddziaływanie ich pyłów są pracownicy wykonujący remonty izolacji lub uszczelnień urządzeń z udziałem azbestu.

Wyroby miękkie to m.in.:

- sznury, płótna, tkaniny z dodatkiem azbestu (lub wykonane z samego azbestu),
- płyty i uszczelki kinkieryt (typu Gambit, Polonit), stosowane w ciepłownictwie na złączach rur, zaworów z gorącą wodą lub parą,
- płaszcze azbestowo-gipsowe stosowane w izolacji rur w ciepłownictwie,
- płyty i tektury miękkie (stosowane w izolacjach ognioochronnych),
- płyty ognioochronne typu „PYRAL” produkcji czechosłowackiej lub „SOKALIT” produkcji NRD, zawierające ok. 30 - 50% azbestu (służą do okładzin ognioochronnych konstrukcji budynków oraz jako sufity podwieszane o podwyższonej odporności na ogień, także jako materiał do klap przeciwpożarowych i przeciwdymnych),

- natryski azbestowe na konstrukcje stalowe zastosowane jako ognioochronne zabezpieczenie stalowej konstrukcji budynków o tzw. konstrukcji niesztynnej (np. budynki przemysłowe, biurowe; często są to obiekty indywidualnie projektowane, „nasycone” technologią budowlaną krajów zachodnioeuropejskich z lat 60-70., np. budynki ambasad).

Klasa II tzw. wyroby twarde o gęstości > 1000 kg/m³

Są to najpowszechniej występujące w krajowym budownictwie wyroby zawierające azbest. Charakteryzują się dużym stopniem zwięzłości, dużym udziałem spoiwa (najczęściej jest nim cement), niską procentową zawartością azbestu (ok. 5% w płytach płaskich lignocementowych modyfikowanych, 12-13% w płytach płaskich i falistych azbestowo-cementowych i ok. 20% w rurach azbestowo-cementowych). W przeciwieństwie do wyrobów miękkich, przez długi okres pozostają wyrobami emitującymi małe ilości pyłu azbestu. Można je więc uważać za mniej groźne w użytkowaniu oraz podczas prac remontowych od wyrobów miękkich. Mniej groźne są też ich odpady. Emisja pyłu azbestu może powstawać podczas uszkodzeń mechanicznych, np. przy piłowaniu lub szlifowaniu szybkoobrotowymi narzędziami elektrycznymi, nie wyposażonymi w miejscowe odciągi pyłu. Do emisji pyłu dochodzi także w trakcie trwania destrukcji, np. emitują go stare płyty pokryć dachowych azbestowo-cementowych o naruszonej przez czynniki atmosferyczne lub chemiczne powierzchni zewnętrznej. Wówczas zanieczyszczony jest też grunt w bezpośrednim sąsiedztwie rynny odprowadzającej wodę opadową.

Wyroby twarde to m.in.:

- płyty azbestowo-cementowe faliste,
- płyty azbestowo-cementowe płaskie prasowane,
- płyty azbestowo-cementowe KARO,
- płyty warstwowe PW3/A i podobne,
- rury azbestowo-cementowe,
- złącza, listwy, gąsiory wykonane z azbestocementu,
- płaszcze azbestowo-cementowe stosowane w izolacji rur w ciepłownictwie.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz.U. 2014 poz. 1923), odpady zawierające azbest klasyfikowane są jako odpady niebezpieczne z przypisanymi następującymi kodami klasyfikacyjnymi:

- 06 07 01* - Odpady azbestowe z elektrolizy,
- 06 13 04* - Odpady z przetwarzania azbestu,
- 10 11 81* - Odpady zawierające azbest,

- 10 13 09* - Odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych,
- 10 13 10 - Odpady z produkcji elementów cementowo-azbestowych inne niż wymienione w 10 13 09,
- 15 01 11* - Opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,
- 16 01 11* - Okładziny hamulcowe zawierające azbest,
- 16 02 12* - Zużyte urządzenia zawierające azbest,
- 17 06 - Materiały izolacyjne oraz materiały budowlane zawierające azbest,
- 17 06 01* - Materiały izolacyjne zawierające azbest,
- 17 06 05* - Materiały budowlane zawierające azbest.

3.3. Zastosowanie

Azbest posiada unikalne właściwości chemiczne i fizyczne, takie jak odporność na bardzo wysokie temperatury, odporność na działanie chemikaliów, kwasów, zasad, wody morskiej. Największe zastosowanie przemysłowe ma azbest biały (chryzotyl), następnie azbest niebieski oraz brązowy (amosyt).

Dzięki od dawna znanym właściwościom (wysokiej wytrzymałości mechanicznej, odporności na agresywne środowisko chemiczne oraz odporności na wysoką temperaturę) azbest zyskał popularność i szerokie zastosowanie w gospodarce światowej. Dotyczy to w szczególności trzech minerałów azbestu: powszechnie stosowany chryzotyl (azbest biały), w mniejszym stopniu wykorzystywany krokidolit (azbest niebieski) i jeszcze rzadziej stosowany amozyt (azbest brązowy).

Poniżej przedstawiono przykłady zastosowania azbestu.

- Włókna i wyroby odznaczają się znaczną odpornością na działanie czynników chemicznych, ścieranie i wysoką temperaturę.
- Ze względu na słabe przewodnictwo ciepła i prądu jest stosowany jako materiał izolacyjny.
- Dzięki ogniotrwałości i izolacyjności termicznej stosowany jest do wyrobu tkanin ogniotrwałych i farb ogniotrwałych.
- Dawniej produkowano z niego okładziny ciernych szczęk hamulcowych i niepalne materiały budowlane (pokrycia dachowe, rury itp).
- Dzięki niskiej cenie i dobrym właściwościom mechanicznym stosowany był jako wzmocnienie w eternicie.

- Aktualnie ze względu na działanie rakotwórcze został wycofany, a np. pokrycia dachowe są wymieniane na inne.
- Ze względu na szkodliwość pyłu azbestowego (pylica), usuwanie wyrobów azbestowych z budynków wymaga zabezpieczeń pracowników, a odpady utylizacji.
- Do 2010 roku jedyną dopuszczoną w Polsce, utylizacji azbestu było jego składowanie na składowiskach odpadów niebezpiecznych i zasypywanie ziemią. Nowelizacja ustawy o odpadach, wprowadziła możliwość przetwarzania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych. Dzięki temu nie będzie już konieczności wożenia odpadów z azbestem na składowiska, gdzie są one jedynie zakopywane, choć nadal jest to najpopularniejsza metoda unieszkodliwiania.
- Popularność zyskuje technologia unieszkodliwiania termicznego azbestu np. MTT (Microwave Thermal Treatment). Metoda ta polega na termicznej destrukcji niebezpiecznych włókien azbestowych poprzez ich nagrzewanie energią mikrofalową.

Wyroby azbestowe szczególnie powszechnie wykorzystywano w kilku dziedzinach gospodarki.

Budownictwo. Azbest stosowano w wyrobach budowlanych powszechnego użycia: eternit, czyli płyty faliste azbestowo-cementowe o zawartości 10-13% azbestu do pokryć dachowych, płyty prasowane - płaskie o zbliżonej zawartości azbestu, płyty KARO - dachowe pokrycia lub elewacje, rury azbestowo-cementowe wysokociśnieniowe (krokidolit) i kanalizacyjne, stosowane także jako przewody wentylacyjne i dymowo-spalinowe (zawartość azbestu ok. 22%), kształtki azbestowo-cementowe oraz elementy wielkowymiarowe, stosowane w budownictwie ogólnym i przemysłowym (płyty azbestowo-cementowe płaskie wykorzystywane w lekkich przegrodach ścian warstwowych i wbudowane w płyty warstwowe prefabrykowane - PW3/A, PŻ/3W i PŻW 3/A/S).

Azbest mógł być stosowany w budownictwie wszędzie tam, gdzie potrzebna była podwyższona odporność ogniowa i zabezpieczenia ogniochronne elementów narażonych lub potencjalnie narażonych na wysoką temperaturę (klapy przeciwpożarowe, ciągi telekomunikacyjne, tablice rozdzielcze elektryczne, węzły ciepłownicze, obudowa klatki schodowej, przejścia kabli elektrycznych, przewodów ciepłowniczych i wentylacyjnych między stropami, zabezpieczenia elementów stropowych i ściennych strychów, piwnic, dróg ewakuacyjnych, konstrukcji stalowych). Azbest stosowano także w tkaninach wygłuszających hałas. Wyroby z azbestem projektanci dobierali indywidualnie do obiektów, z uwzględnieniem wymagań przeciwpożarowych.

Energetyka. Azbest stosowano w elektrociepłowniach i elektrowniach, w obmurzach kotłów (jako izolacje termiczne w formie sznurów i tektur na uszczelnieniach dylatacji podgrzewaczy

powietrza), a także w uszczelnieniach urządzeń poddanych wysokiej temperaturze, w zaworach, wymiennikach ciepła, w izolacjach tras ciepłowniczych (jako płaszcze azbestowo-cementowe lub azbestowo-gipsowe).

Wyroby zawierające azbest umiejscowione są w:

- kominach o dużej wysokości (dylatacje wypełnione sznurem azbestowym),
- chłodniach kominowych (płyty azbestowo-cementowe w zraszalnikach i w obudowie wewnętrznej chłodni),
- chłodniach wentylatorowych (w obudowie wewnętrznej chłodni),
- rurach odprowadzających parę, zraszalnikach itp. (w formie izolacji cieplnej ze sznura azbestowego).

Transport. Azbest stosowano do termoizolacji i izolacji elektrycznych urządzeń grzewczych w elektrowozach, tramwajach, wagonach, metrze (maty azbestowe w grzejnikach i tablicach rozdzielni elektrycznych), w termoizolacji silników pojazdów mechanicznych, w uszczelkach pod głowicę, elementach kolektorów wydechowych oraz elementach ciernych – sprzęgłach i hamulcach. Powszechnie stosowano azbest w kolejnictwie, w przemyśle lotniczym i stoczniowym, np. w statkach, szczególnie w miejscach narażonych na ogień, wymagających zwiększonej odporności na wysoką temperaturę.

Przemysł chemiczny. Z azbestu wykonane są przepony stosowane w elektrolitycznej produkcji chloru. Ponadto azbest występuje w hutach szkła (np. w wałach ciągnących).

3.4. Szkodliwość

W zależności z jakim metalem krzemiany tworzą związek, wyróżnia się kilka typów azbestu o różnej szkodliwości dla zdrowia. Najgroźniejszy jest azbest niebieski (krokidolit). Azbest jest przyczyną pylicy azbestowej i międzybłoniaka opłucnej. Szkodliwość włókien azbestowych zależy od średnicy i długości włókien. Większe włókna nie są tak szkodliwe, gdyż w większości zatrzymują się w górnych drogach oddechowych skąd są usuwane przez rzęski, włókna bardzo drobne są usuwane przez system odpornościowy. Najbardziej niebezpieczne nie są włókna długie (>5 µm), lecz cienkie (do 0,01 µm) - przenikają one do dolnych dróg oddechowych, wbijają się w płuca, gdzie pozostają i w wyniku wieloletniego drażnienia komórek wywołują nowotwory.

Pierwsze wzmianki na temat szkodliwości azbestu pojawiły się w latach 1900-1910. W roku 1910 francuskie badania potwierdziły szkodliwy wpływ azbestu na organizm człowieka. Najgroźniejsze działanie pyłów respirabilnych azbestu przypisuje się włóknom, które charakteryzują się długością > 5 mm, średnicą < 3 mm (proporcja - długość: średnica > 3:1) i są wdychane z powietrzem. Mogą one wnikać głęboko do układu oddechowego

i powodować groźne choroby, takie jak: pylicę azbestową (azbestozę), międzybłoniak, nowotwór płuc i oskrzeli. Schorzenia te występują u osób zawodowo narażonych na duże dawki pyłu azbestowego lub u osób narażonych zawodowo, na ciągłą lub okresową emisję włókien i pyłu azbestowego do środowiska komunalnego. Zanieczyszczenie powodujące choroby zawodowe, spotykane w przemyśle i przy pracach z azbestem, to kilkaset tysięcy włókien w 1 m³ powietrza. Poziomy takich zanieczyszczeń występują np. przy pracach remontowych, przy usuwaniu wyrobów zawierających stare izolacje, natryski ognioochronne na konstrukcje stalowe budynków, podczas wymiany elementów urządzeń ciepłowniczych w energetyce.

Przy niewłaściwie prowadzonych pracach z wyrobami azbestowymi ilość włókien respirabilnych azbestu w przestrzeniach zamkniętych obiektów może przekraczać kilka, a nawet kilkanaście mln włókien na m³. Takie zanieczyszczenia powietrza w przeszłości występowały w zakładach wyrobów azbestowych, szczególnie przy produkcji tkanin azbestowych, także przy produkcji uszczelnień czy wyrobów azbestowo-cementowych. Dzięki technikom kontroli i ograniczeniu emisji obecnie poziomy zagrożeń zostały zmniejszone, a nawet lokalnie wyeliminowane.

Porównując szkodliwość różnych rodzajów azbestu należy zaznaczyć, że chryzotyl jest uznany za mniej groźny niż amozyt czy krokidolit. Przyjęte wielkości NDS (najwyższe dopuszczalne stężenia na stanowiskach pracy) dla różnych pyłów włóknistych, w tym azbestu, unaocniają różnice w ich szkodliwym działaniu na organizm.

3.5. Drogi wchłaniania

Pył azbestu dostaje się do płuc wraz z wdychanym powietrzem. Jeśli więc w powietrzu, którym oddychamy znajdują się włókna azbestu, to gromadzą się one i zalegają w płucach. Ryzyko wchłaniania włókien azbestowych występuje podczas pracy z minerałami azbestowymi oraz podczas kruszenia i obróbki produktów azbestowo-cementowych. W roku 1997 zakazano wprowadzania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej azbestu i wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest.

Możliwość pojawienia się choroby w organizmie ludzkim zależy od rodzaju azbestu, wymiarów włókien zawartych w powietrzu, ich ilości oraz liczby lat przebywania w zanieczyszczonym azbestem środowisku. Włókna małych rozmiarów, niewidoczne gołym okiem, wnikają głębiej do układu oddechowego (do płuc). Większość wdychanego pyłu usuwana jest z układu oddechowego „samoistnie” za pośrednictwem śluzu, a następnie odkrztuszana lub połykana. Dlatego też bardzo ważne jest, aby układ oddechowy był sprawny. Usuwanie pyłu azbestu utrudnione jest przy zapaleniach oskrzeli, szczególnie przy

przewlekłych stanach zapalnych. Należy pamiętać, że jedną z głównych przyczyn przewlekłych zapaleń oskrzeli jest palenie papierosów. Dużą rolę w wystąpieniu choroby odgrywa także wrażliwość osobnicza (podatność danej osoby) i palenie papierosów.

Zalegające w płucach włókna azbestu mogą powodować zwłóknienie tkanki płucnej, czyli azbestozę. Azbestoza pojawia się u osób pracujących w przetwórstwie azbestu, gdzie stężenie włókien we wdychanym powietrzu były bardzo wysokie i narażenie trwało dość długo (zwykle powyżej 10 lat). Azbest może być również przyczyną raka płuc i międzybłoniaka opłucnej. Dowody dotyczące rakotwórczości azbestu zaczęto gromadzić na świecie w latach 60-tych, zaś pierwsze całkowite zakazy stosowania azbestu jako substancji rakotwórczej pojawiły się dopiero w latach 80-tych. Ryzyko wystąpienia raka płuc wśród osób narażonych na pył azbestu znacznie się zwiększa przy jednoczesnym paleniu papierosów. Należy pamiętać, że główną przyczyną raka płuc jest palenie papierosów. Wśród osób palących, w porównaniu z niepalącymi, ryzyko raka płuc zwiększone jest ok. 11-krotnie. Wśród narażonych zawodowo na pył azbestu w porównaniu z nienarażonymi i niepalącymi ryzyko raka płuc jest większe 5-krotnie. Osoby narażone na pył azbestu i jednocześnie palące zwiększyć mogą to ryzyko 50-krotnie.

Ważna jest świadomość, że choroby wywołane azbestem rozwijają się po 20 – 30 latach wdychania włókien, a więc zagrażają dzieciom i młodzieży obecnie przebywającej i bawiącej się w środowisku zanieczyszczonym azbestem.

3.6. Środki ostrożności

Azbest jest praktycznie niezniszczalny, zaś groźny dla zdrowia jest wtedy, gdy jego elementarne włókna znajdują się we wdychanym powietrzu. Azbest zabezpieczony w sposób uniemożliwiający uwalnianie się włókien do powietrza nie stanowi zagrożenia dla zdrowia.

Przede wszystkim należy więc ograniczyć emisję pyłu azbestu przez:

1. Rozeznanie, czy w najbliższym otoczeniu znajdują się materiały zawierające azbest, gdzie i jak duże są to powierzchnie, a następnie, jeżeli to możliwe, należy we własnym zakresie powierzchnie utwardzane odpadami azbestowymi (podwórka, drogi dojazdowe, podjazdy, podłogi w budynkach) zabezpieczyć materiałami trwałymi (wylewki betonowe, asfaltowe, itp.).
2. Jeśli niemożliwe jest zabezpieczenie materiałów zawierających azbest na terenie posesji we własnym zakresie, to do czasu rozwiązania problemu należy unikać wykonywania prac powodujących wzmożone pylenie, a więc ścieranie, rozdrabnianie, kruszenie i miażdżenie powierzchni. W celu zmniejszenia pylenia przed

wykonywaniem tych prac należy powierzchnie te zwilżyć, uprzątać również w stanie wilgotnym.

3. Nie należy materiałów zawierających azbest wywozić, czy też porzucać w miejscach do tego nieprzeznaczonych. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz odpadów azbestowych najlepiej powierzyć specjalistycznym firmom. Przeszkoleni pracownicy, dysponujący odpowiednim sprzętem zapewnią bezpieczne dla zdrowia ludzi i środowiska usuwanie azbestu. Należy pamiętać, że każda z osób pracujących kiedykolwiek w zakładzie wyrobów azbestowo – cementowych powinna zgłosić się do lekarza pierwszego kontaktu i przeprowadzić profilaktyczne badania. Ryzyko chorób azbestozależnych można również znacznie zmniejszyć poprzez niepalenie papierosów.

4. Wymagania organizacyjno-techniczne podczas prac usuwania wyrobów zawierających azbest

4.1. Identyfikacja wyrobów azbestowych

Wyroby zawierające azbest nie były w Polsce oznakowane lub nazwane w sposób ułatwiający identyfikację w nich azbestu. Skutkiem tego obecne prace remontowe często prowadzą do nieświadomego ich uszkodzenia i spowodowania niekontrolowanej emisji pyłu azbestowego. Warunkiem podjęcia działań specjalistycznych w celu zmniejszenia wpływu azbestu na środowisko jest jego identyfikacja i lokalizacja w obiekcie oraz ocena stanu technicznego wyrobu i ryzyka emisji pyłu.

Na wstępie niezbędna jest inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest oraz określenie rodzaju azbestu. Każdy obiekt może zawierać materiały i wyroby, w których skład wchodzi azbest, jednak prawdopodobieństwo jego występowania wzrasta w obiektach starszych (budowanych do lat 80.), przemysłowych – związanych z energetyką, ciepłownictwem, produkcją chemiczną oraz wszędzie tam, gdzie stosowano wysokie temperatury, co wymagało izolacji termicznej. Istnieją strefy budynków o dużym prawdopodobieństwie występowania azbestu. Szczególną uwagę podczas inwentaryzacji należy zwracać na elementy instalacji wentylacyjnych, urządzeń wodnokanalizacyjnych i grzewczych, zabezpieczenie ognioochronne konstrukcji stalowych w budynkach o konstrukcji nieszytywnej, wyposażenie maszyn wymagających izolacji termicznej, ognioochronnej, elektrycznej.

Przed przystąpieniem do prac remontowych, renowacji lub demontażu, o ile inwestor i wykonawca nie mają całkowitej pewności, czy we wspomnianych częściach budynku nie został zastosowany azbest, należy przeprowadzić laboratoryjne badania identyfikacyjne wyrobu, żeby stwierdzić, czy występuje azbest i jaki jest jego rodzaj.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. 2011, Nr 8, poz. 31) instalacje lub urządzenia zawierające azbest oraz użytkowane bez zabezpieczenia drogi i pozostawione w ziemi wyłączone z użytkowania rury azbestowo-cementowe należy oznakować. W przypadku braku możliwości trwałego umieszczenia oznakowania na instalacji lub urządzeniu zawierającym azbest oznakowanie umieszcza się w widocznym miejscu w każdym pomieszczeniu, w którym taka instalacja lub urządzenie się znajdują, dodając ostrzeżenie "Pomieszczenie zawiera azbest". Oznakowanie rur azbestowo-cementowych umieszcza się na stałych elementach nadpoziomowych instalacji. Drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (niezabezpieczone trwale przed emisją włókien azbestu), podlegają oznakowaniu na elementach pionowych na całym odcinku drogi, po każdym skrzyżowaniu z inną drogą. Drogi zabezpieczone nie podlegają oznakowaniu po potwierdzeniu braku emisji włókien azbestu z odpadów zawierających azbest wykorzystanych do utwardzenia drogi zabezpieczonej. Wzór oznakowania instalacji lub urządzeń zawierających azbest oraz rur azbestowo-cementowych stanowią załącznik do niniejszego opracowania.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2004 Nr 71, poz. 649), zmienionym Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia z dnia 5 sierpnia 2010 r. (Dz. U. 2010 Nr 162 poz. 1089) właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca nieruchomości, a także obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, przeprowadza kontrole stanu tych wyrobów w terminach wynikających z oceny stanu tych wyrobów. Z przeprowadzonej kontroli okresowej sporządza się ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, na formularzu określonym rozporządzeniem. Wzór oceny zgodny z rozporządzeniem stanowi załącznik do niniejszego opracowania. Ocena kończy się zsumowaniem przyjętej punktacji, a ostateczny wynik uzależniony jest m. in. od:

- sposobu zastosowania azbestu (najwięcej punktów – aż 30 – otrzymuje powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem oraz tynk zawierający azbest),
- struktury powierzchni wyrobu z azbestem (niebezpieczna jest struktura włókien uszkodzona, naruszona – 25 pkt),
- stanu zewnętrznego wyrobu z azbestem (duże uszkodzenie w postaci widocznych pęknięć wyrobu, duże ubytki na powierzchni – 60 pkt),

- ryzyka uszkodzenia powierzchni wyrobu azbestowego (wyrób narażony jest przedmiotem jakichś prac i może być mechanicznie uszkodzony – 30 pkt),
- usytuowania wyrobu (bezpośrednio w pomieszczeniu – 30 pkt),
- sposobu wykorzystania budynku lub pomieszczenia (najwięcej punktów – aż 40 – w przypadku regularnego przebywania dzieci, młodzieży lub sportowców).

Zgodnie z obowiązującymi przepisami bezpieczne użytkowanie wyrobów zawierających azbest o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1.000 kg/m³ jest możliwe po stwierdzeniu braku widocznych uszkodzeń mogących stwarzać warunki dla emisji azbestu do środowiska. Użytkując wyroby zawierające azbest należy przestrzegać wymagań w zakresie ochrony środowiska. Wykorzystywanie azbestu lub wyrobów zawierających azbest w sposób umożliwiający emisję azbestu do środowiska jest niedopuszczalne.

Przy sumie punktów powyżej 120 (stopień pilności I) występuje konieczność podjęcia działań, polegających na wymianie lub naprawie ocenianego wyrobu najszybciej, jak to jest możliwe. **Przy sumie punktów 95-115 (stopień pilności II)** - konieczność powtórzenia oceny w ciągu 1 roku, **zaś do 90 punktów (stopień pilności III)** - konieczność powtórzenia oceny technicznej w ciągu 5 lat.

Należy mieć świadomość, że liczba punktów ma charakter uznaniowy i nie jest w pełni obiektywna. Dokument „Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” właściciel (zarządca) budynku zobowiązany jest przekazać w 1 egz. organowi powiatowego nadzoru budowlanego, drugi zaś – powinien przechowywać w dokumentacji budynku lub urzędu. Właściciel lub zarządca obiektu, w którym był lub jest wykorzystywany azbest, dokonuje inwentaryzacji tych wyrobów. Wynik inwentaryzacji ujmuje się w informacji, według wzorów zawartych w załącznikach do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz.U. 2011, Nr 8, poz. 31). Jeden egzemplarz informacji, aktualizowanej corocznie w terminie do 31 stycznia każdego roku, właściciel (zarządca) obiektu zobowiązany jest przekazać marszałkowi województwa – drugi powinien przechować do czasu sporządzenia następnej informacji. Właściciele – osoby fizyczne, nie będące przedsiębiorcami przedkładają informację odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta.

Obecność azbestu wewnątrz lub na zewnątrz obiektu nie oznacza automatycznie konieczności jego usuwania lub naprawy. Działania uzależnione są od wyniku oceny stanu technicznego i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów z azbestem.

Świadome nieprzeprowadzanie działań naprawczych (do 120 pkt.)

Nie przeprowadza się działań naprawczych, gdy łącznie są spełnione następujące warunki:

- wynik oceny stanu technicznego wyrobu mieści się do 90 punktów, a więc oceniany wyrób jest w dobrym stanie technicznym,
- wyrób nie należy do grupy „miękkich”,
- zainstalowany jest zgodnie z wcześniejszymi przepisami i przyjętym projektem stosowanej technologii,
- jego eksploatacja w normalnych warunkach prawdopodobnie nie powoduje znaczącej emisji włókien azbestu do otoczenia (można upewnić się i potwierdzić to laboratoryjnym pomiarem stężenia respirabilnych włókien azbestu w powietrzu). W Polsce nie ustanowiono akceptowalnej wartości stężeń pyłów azbestu dla pomieszczeń przeznaczonych na stały pobyt ludzi. Można jednak przyjąć, iż działania naprawcze nie są konieczne, jeśli wynik pomiarów pyłów respirabilnych azbestu jest niższy niż 1000 wł./m³, w zależności od przeznaczenia pomieszczenia. Bardziej rygorystycznie należy oceniać pomieszczenia, w których przebywają dzieci i młodzież. Oznakowanie wyrobu i utrzymanie go w dobrym stanie technicznym, okresowa kontrola wizualna i pomiary zanieczyszczenia powietrza są wystarczającymi środkami ostrożności (zabezpieczeniem przed nieświadomym, nieumyślnym uszkodzeniem lub samoistnym niszczeniem). Wymagana jest ponowna ocena techniczna wyrobów w okresie do 1 roku lub 5 lat, w zależności od liczby punktów, które uzyskał wyrób.

Działania naprawcze (powyżej 120 pkt.)

Działania naprawcze powinny być podejmowane zwłaszcza wobec wyrobów miękkich oraz tych wyrobów twardych, które narażone są na uszkodzenia w trakcie eksploatacji. Zakres działań zależy od opinii specjalistów, uwzględniającej warunki eksploatacji, charakter wyrobu, możliwości narażenia użytkowników.

Rodzaje tych działań to:

- **zabudowa**, czyli zamknięcie przestrzeni, w której znajduje się azbest szczelną przegrodą, bez naruszenia samego azbestu, może być ona wykonana ze ścianek gipsowych, cegły, blachy itp.;
- **pokrywanie** urządzeń lub instalacji (trudno dostępnych lub demontowalnych) głęboko penetrującymi środkami wiążącymi azbest. Postępować tak można jedynie z tymi materiałami, których stan techniczny i przyczepność do podłoża nie pogorszy się pod dodatkowym obciążeniem; pokrywane mogą być też elewacje i dachy wykonane płyt

w celu ich impregnacji i zabezpieczenia przed wpływami atmosferycznymi (wzmocnienie struktury wyrobów);

Rysunek 1. Dach pokryty azbestową płytą falistą

Źródło: <https://www.google.pl>

4.2. Usuwanie wyrobów azbestowych

Przy sumie punktów powyżej 120 (**stopień pilności I**) występuje konieczność podjęcia działań, polegających na wymianie lub naprawie ocenianego wyrobu najszybciej, jak to jest możliwe. Usunięcie azbestu może polegać na demontażu całości lub tej części wyrobu, która jest najbardziej zagrażająca. Wszystkie prace muszą być prowadzone w warunkach szczelnego oddzielenia strefy pracy, przy zastosowaniu specjalnych środków ochrony indywidualnej oraz technik minimalizujących pylenie (podciśnienie wewnątrz stref pracy, gdzie uwalniane są pyły, filtrowanie powietrza wyrzucanego na zewnątrz).

Usunięcie azbestu z budynku jest kosztowne, jednak w świetle obowiązujących przepisów nieuniknione. Ponadto zapewnia bezpieczne otoczenie dla zdrowia mieszkańców oraz podnosi wartość całego obiektu. Decyzję o usunięciu azbestu podejmuje właściciel lub zarządca obiektu. Właściciel (zarządca), który podjął decyzję o podjęciu prac naprawczych powinien je zgłosić właściwemu organowi administracji architektoniczno-budowlanej. Zgłoszenie powinno być adresowane do wydziału architektury i budownictwa w starostwie powiatowym. Jeśli jednak ten zakres zadań starosta powierzył gminie, to ona będzie w tym przypadku organem właściwym do zgłoszenia robót. W sprawach szczególnego znaczenia, jeśli roboty budowlane prowadzone są na terenie np. portów, lotniska lub obiektów służących celom wojskowym - organem właściwym jest urząd wojewódzki.

Zgodnie z art. 30 ustawy Prawo budowlane, powinno to nastąpić 30 dni przed planowanym rozpoczęciem robót. Należy podkreślić, że zgodnie z zaleceniem Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego organ administracji architektoniczno-budowlanej może nałożyć w odniesieniu do prac przy naprawie wyrobów zawierających azbest lub mających na celu jego usunięcie z obiektu, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę, stosownie do postanowień art. 30 pkt. 3 ustawy z 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. 2017 poz. 1332).

Podczas usuwania wyrobów zawierających azbest wykonawca prac jest obowiązany do:

- Izolowania od otoczenia obszaru prac przez stosowanie osłon zabezpieczających przenikanie azbestu do środowiska.
- Ogrózenia terenu prac z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla osób pieszych, nie mniejszej niż 1 m, przy zastosowaniu osłon zabezpieczających przed przenikaniem azbestu do środowiska.
- Umieszczenia w strefie prac w widocznym miejscu tablic informacyjnych o następującej treści: "Uwaga! Zagrożenie azbestem". W przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit treść tablic informacyjnych powinna być następująca: "Uwaga! Zagrożenie azbestem – krokidolitem".
- Zastosowania odpowiednich środków technicznych ograniczających do minimum emisję azbestu do środowiska.
- Zastosowania w obiekcie, gdzie prowadzone są prace, odpowiednich zabezpieczeń przed pyleniem i narażeniem na azbest, w tym uszczelnienia otworów okiennych i drzwiowych, a także innych zabezpieczeń przewidzianych w planie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.
- Codziennego usuwania pozostałości pyłu azbestowego ze strefy prac przy zastosowaniu podciśnieniowego sprzętu odkurzającego lub metodą czyszczenia na mokro.
- Izolowania pomieszczeń, w których zostały przekroczone dopuszczalne wartości stężeń pyłu azbestowego dla obszaru prac, w szczególności izolowania pomieszczeń w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit.

Usuwane wyroby zawierające azbest powinny być zastąpione wyrobami niezawierającymi tego surowca. Usuwanie wyrobów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m³ lub zawierających krokidolit powinno odbywać się pod stałym nadzorem technicznym prawidłowości wykonywania prac ze strony wykonawcy robót oraz przy zachowaniu określonych w planie prac warunków ochrony pracowników i środowiska. Prawidłowość prowadzenia prac polegających na usuwaniu wyrobów, o gęstości

objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m³ lub zawierających krokidolit, potwierdza się wynikiem badania jakości powietrza przeprowadzonego przez akredytowane laboratorium.

4.3. Zabezpieczenie odpadów i transport do miejsc unieszkodliwiania

Zdemontowane elementy zawierające azbest należy tymczasowo magazynować w miejscu wytworzenia z zachowaniem następujących warunków:

- Szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm wyrobów i odpadów o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1.000 kg/m³.
- Zestalenie przy użyciu cementu, a następnie po utwardzeniu szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm odpadów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m³.
- Szczelne opakowanie odpadów pozostających w kontakcie z azbestem i zakwalifikowanych jako odpady o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m³ w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczenie w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelne zamknięcie.
- Utrzymywanie w stanie wilgotnym odpadów zawierających azbest w trakcie ich przygotowywania do transportu.
- Oznakowanie opakowań zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia.
- Magazynowanie przygotowanych do transportu opakowań w osobnych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych.
- Miejsce magazynowania winno być ogrodzone oraz w widoczny sposób oznakowane.
- Odpady winny być magazynowane do czasu zebrania partii do transportu, nie dłużej niż do zakończenia prac remontowych.

Transport do miejsc unieszkodliwiania winien odbywać się z zachowaniem przepisów obowiązujących przy transporcie towarów niebezpiecznych przez podmioty posiadające stosowne zezwolenie na transport tego typu odpadów.

Podczas transportu odpadów zawierających azbest należy przestrzegać następujących warunków:

- Odpady odpowiednio przygotować do transportu, szczelnie zabezpieczyć folią i oznakować rodzajem i kodem odpadów.
- Przed załadowaniem przygotowanych odpadów zawierających azbest środek transportu powinien być oczyszczony z elementów umożliwiających uszkodzenie opakowań w trakcie transportu.

- Ładunek odpadów zawierających azbest powinien być tak umocowany, aby w trakcie transportu nie był narażony na wstrząsy, przewracanie lub wypadnięcie z pojazdu.
- Kierowca transportujący odpady winien mieć ukończone szkolenie w zakresie transportu towarów niebezpiecznych.
- Samochód musi być oznakowany zgodnie z umową ADR. ADR (fr. L' Accord européen relatif au transport international des marchandises Dangereuses par Route) to międzynarodowa konwencja dotycząca drogowego przewozu towarów i ładunków niebezpiecznych, sporządzona w Genewie dnia 30 września 1957 r. Została ratyfikowana przez Państwo Polskie w 1975 r. Przepisy umowy ADR są nowelizowane w cyklu dwuletnim. W 2017 roku umowa obowiązywała w 49 krajach.
- Kierowca podczas transportu musi mieć przy sobie kartę przekazania odpadów podpisana przez wytwórcę odpadów.

Odpady azbestu po wytworzeniu muszą zostać przetransportowane do miejsc unieszkodliwiania. Odpady zawierające azbest powinny być składowane na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na wydzielonych częściach składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne albo na podziemnych składowiskach odpadów niebezpiecznych. Podmioty prowadzące działalność w zakresie unieszkodliwiania muszą posiadać niezbędne w tym zakresie decyzje tj.:

- zezwolenie na unieszkodliwianie odpadów,
- zatwierdzoną przez właściwy organ instrukcję eksploatacji składowiska.

Po przyjęciu odpadów podmiot, prowadzący działalność w zakresie unieszkodliwiania, potwierdza na karcie przekazania odpadów przyjęcie odpadu następnie postępuje zgodnie z zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska.

4.4. Procedury postępowania z azbestem

Zgodnie z „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032” w celu zapobiegania negatywnym oddziaływaniom na środowisko mogącym powstać podczas użytkowania wyrobów zawierających azbest, a także demontażu i transportu odpadów, należy postępować zgodnie z wymienionymi poniżej procedurami, wynikającymi z obowiązującego prawa:

GRUPA I. Procedury obowiązujące właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami lub urządzeniami zawierającymi azbest lub wyroby zawierające azbest.

Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

GRUPA II. Procedury obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest - wytwórców odpadów niebezpiecznych.

Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu, terenu, instalacji.

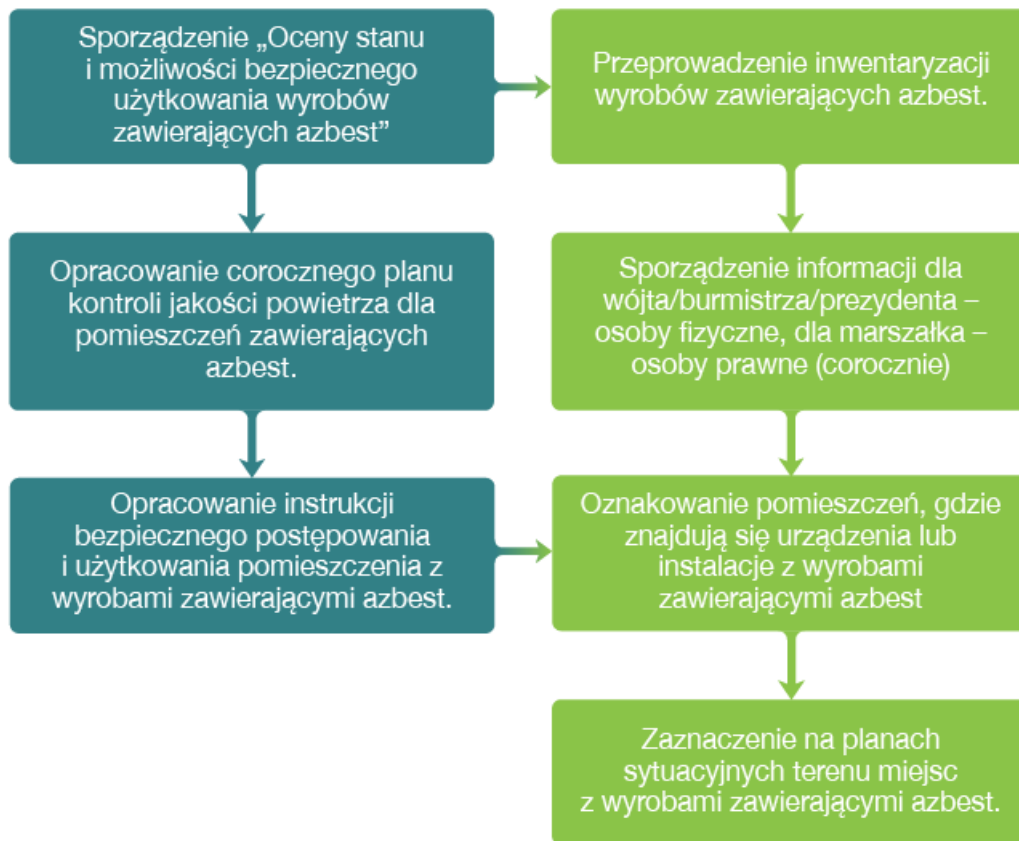
GRUPA III. Procedura obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

GRUPA IV. Procedura obowiązująca zarządzających składowiskami odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Rysunek 2. Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest

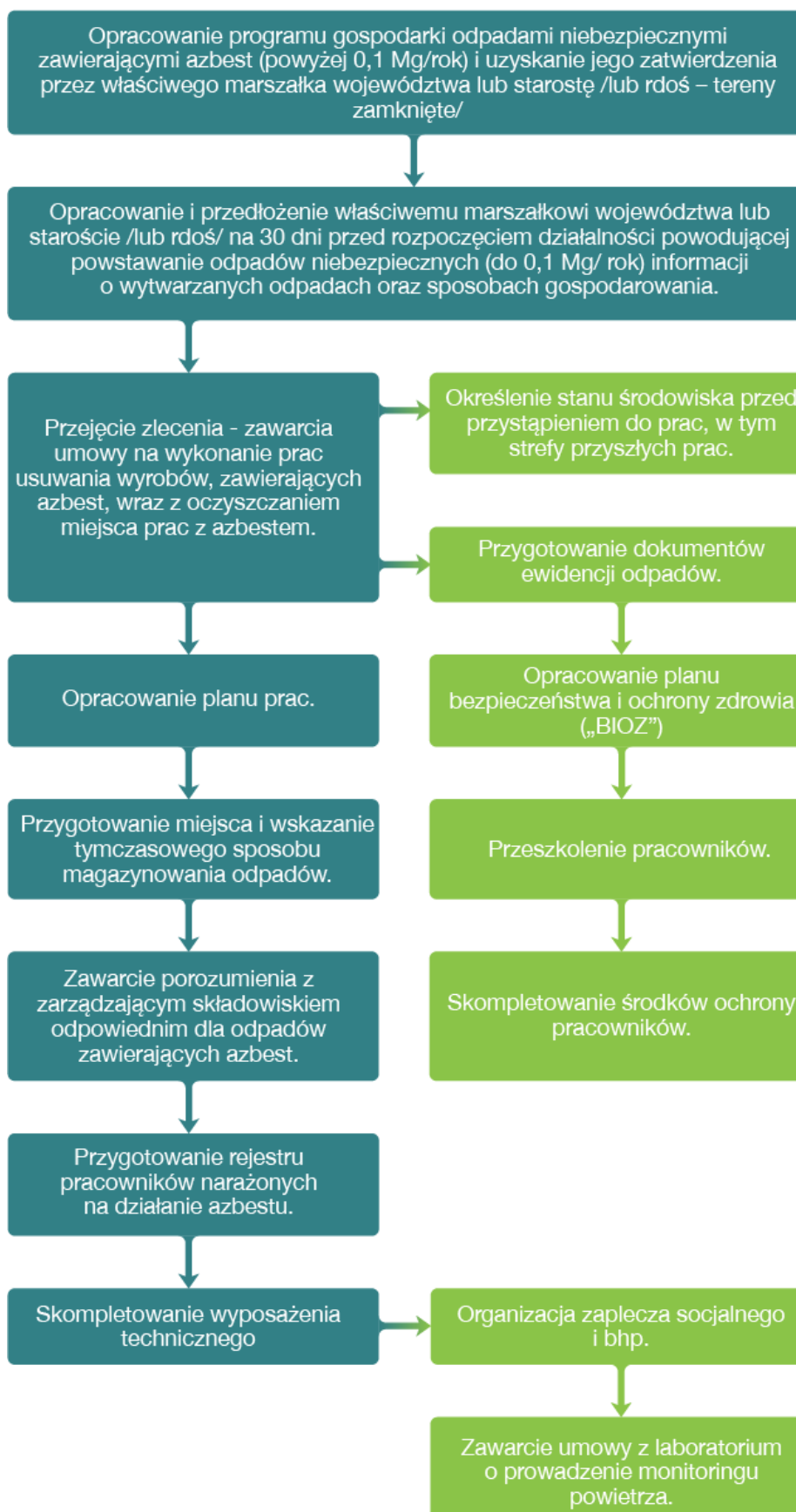

Źródło: <http://polskabezazbestu.pl>

Rysunek 3. Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów

Źródło: <http://polskabezazbestu.pl>

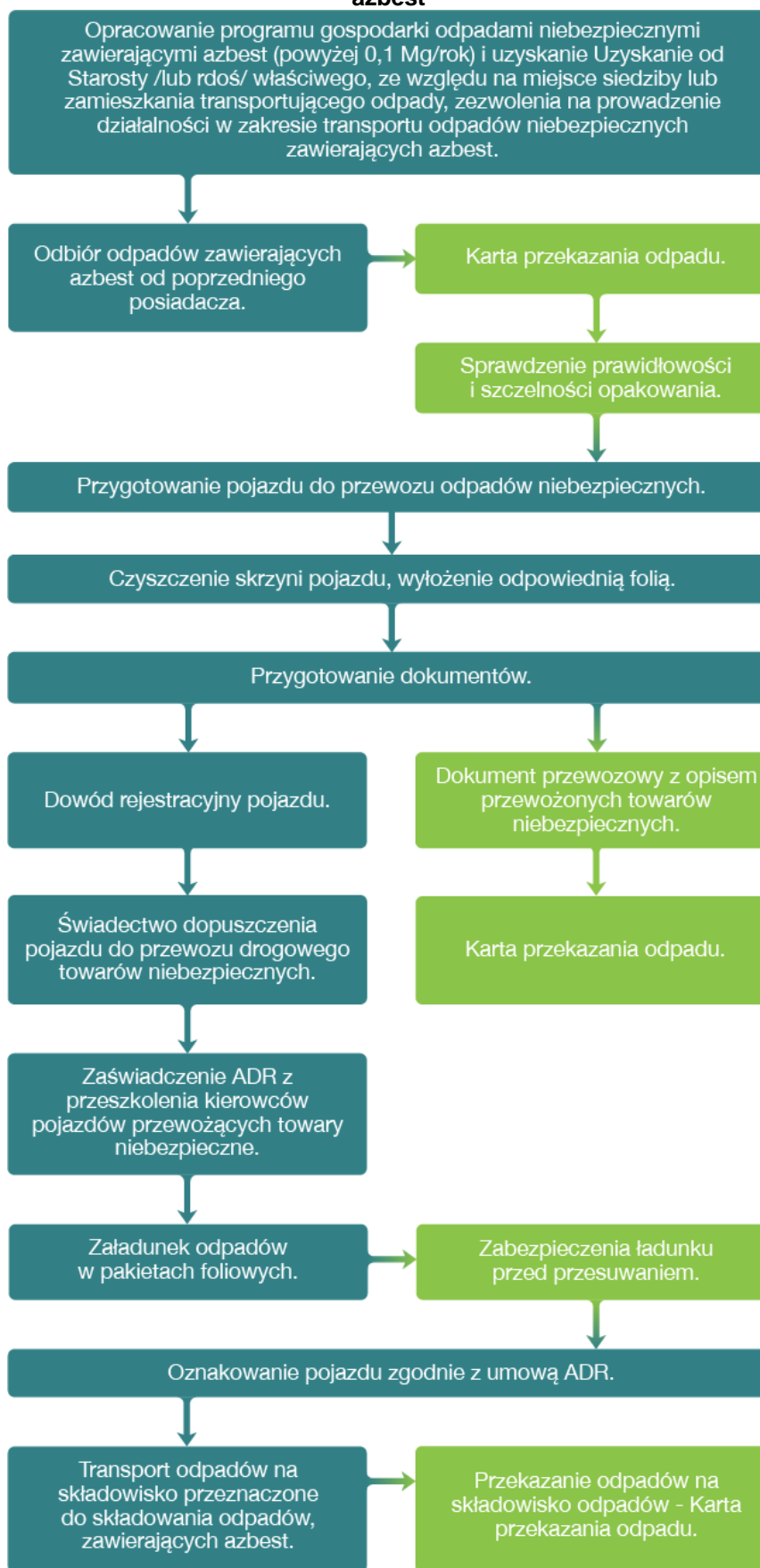
Rysunek 4. Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbestŹródło: <http://polskabezazbestu.pl>

Rysunek 5. Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu, terenu, instalacji z azbestu

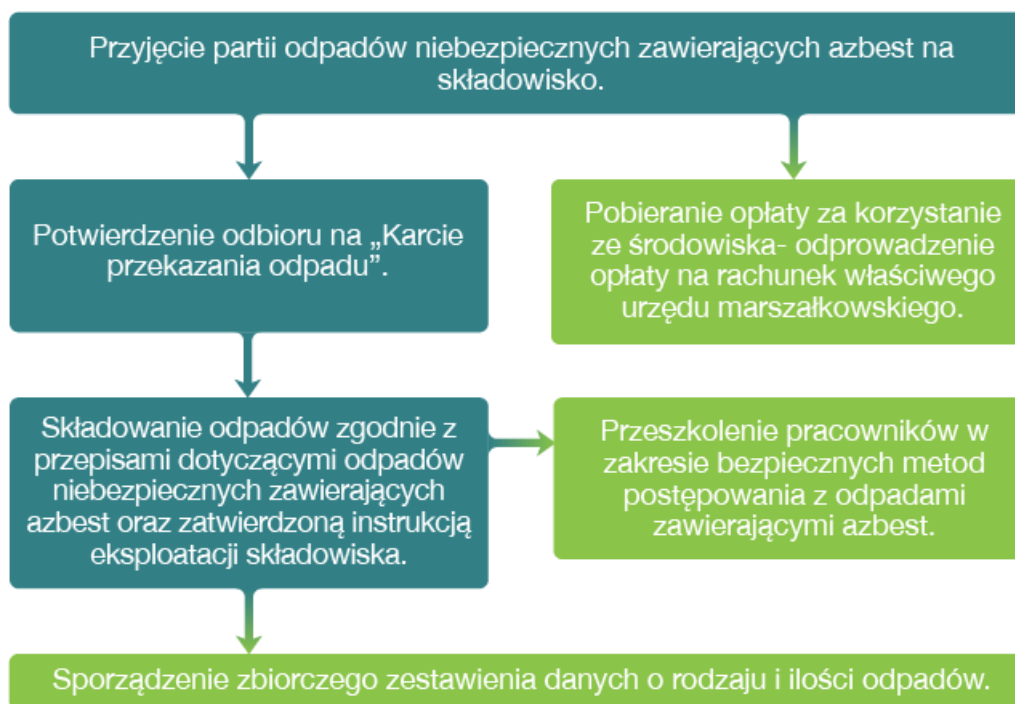

Źródło: <http://polskabezazbestu.pl>

Rysunek 6. Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbestŹródło: <http://polskabezazbestu.pl>

Rysunek 7. Procedura 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub w wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest

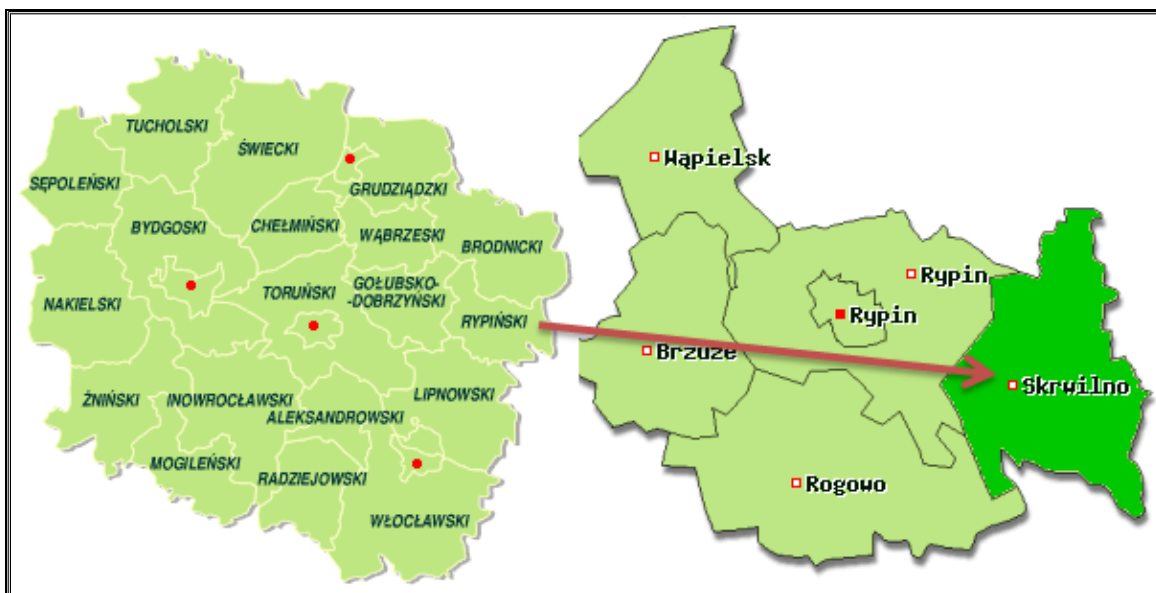
Źródło: <http://polskabezazbestu.pl>

5. Charakterystyka Gminy Skrwilno

Gmina Skrwilno jest gminą wiejską, położoną we wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie rypińskim. Gmina leży w dorzeczu rzeki Wisły. Największym ciekim i szlakiem wodnym na terenie gminy jest jej prawy dopływ, rzeka Skrwa.

Wspomniana jednostka samorządu terytorialnego graniczy z następującymi gminami:

- gminami Rypin i Rogowo (powiat rypiński),
- z gminą Świedziebnia (powiat brodnicki),
- z gminami Lubowidz i Lutocin (powiat żuromiński woj. mazowieckie),
- z gminą Szczutowo i Rościszewo (powiat sierpecki, również woj. mazowieckie).

Rysunek 8. Gmina Skrwilno na tle województwa kujawsko-pomorskiego i powiatu rypińskiego

Źródło: <http://www.archwliwum.zpp.pl/>

Gmina Skrwilno zajmuje powierzchnię około 124,3 km² i składa się z 19 wsi sołeckich, tj. Budziska, Czarnia Duża, Czarnia Mała, Kotowy, Mościska, Okalewo, Otocznia, Przywitowo, Ruda, Rak, Skudzawy, Skrwilno, Szczawno, Szucie, Szustek, Urszulewo, Wólka, Zambrzyca, Zofiewo.

Gmina Skrwilno charakteryzuje się dogodnym położeniem komunikacyjnym. Przez jej obszar przebiegają dwie drogi wojewódzkie:

- DW nr 563 Rypin – Mława, zapewniająca dojazd do drogi łączącej Gdańsk i Warszawę,
- DW nr 560 Rypin – Sierpc, zapewniająca połączenie drogą łączącą Toruń i Warszawę.

Gmina Skrwilno posiada bogate walory turystyczne ze względu na występujące lasy, jeziora i liczne pomniki przyrody. Znacznymi walorami przyrodniczymi na terenie Gminy są rezerwat przyrody „Okalewo”, obszar chronionego krajobrazu „Źródła Skrwy” oraz strefa ciszy wokół jezior Skrwilno i Urszulewo. Odwiedzający Gminę Skrwilno mogą także zwiedzać takie zabytki, jak: Zespół pałacowo-parkowy w Okalewie, park podworskie w Skrwilnie z pierwszej połowy XIX w. oraz zespół kościoła rzymsko-katolickiego w Skrwilnie.

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Skrwilno na lata 2014-2020

CHARAKTERYSTYKA MIESZKAŃCÓW

Liczba mieszkańców Gminy Skrwilno na przestrzeni analizowanych lat (2012-2016) ulegała wahaniom. Ostatecznie w 2016 r. Gminę Skrwilno zamieszkiwało 5 973 osób, co stanowi spadek o 2,66% mieszkańców w stosunku do roku 2012.

Analizując strukturę ludności ze względu na płeć wynika, że liczba kobiet przeważała liczbę mężczyzn na terenie Gminy. Udział procentowy kobiet w 2016 r. w ogólnej liczbie ludności kształtował się na poziomie 50,18%.

Tabela 1. Liczba mieszkańców Gminy Skrwilno w latach 2012-2016

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2012	2013	2014	2015	2016
ogółem	osoba	6 136	6 096	6 120	6 034	5 973
mężczyźni	osoba	3 039	3 026	3 053	3 016	2 976
	%	49,53%	49,64%	49,89%	49,98%	49,82%
kobiety	osoba	3 097	3 070	3 067	3 018	2 997
	%	50,47%	50,36%	50,11%	50,02%	50,18%

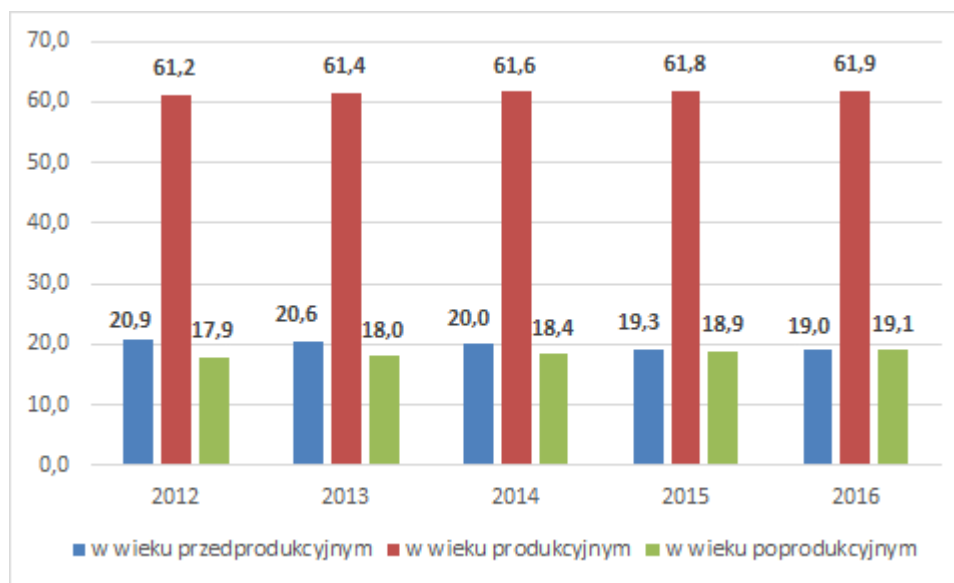
Źródło: Dane GUS

Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Skrwilno została również przedstawiona na poniższym wykresie z podziałem na 3 grupy:

- grupa w wieku przedprodukcyjnym,
- grupa w wieku produkcyjnym,
- grupa w wieku poprodukcyjnym.

Ze względu na strukturę populacji Gminy, najliczniejszą grupę stanowili mieszkańcy w wieku produkcyjnym – 61,9% ogólnej liczby ludności w 2016 roku. W ostatnich latach nastąpił spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i wzrost osób w wieku poprodukcyjnym, co wiąże się ze starzeniem się społeczeństwa. Należy jednak zauważyć, że w 2016 roku liczba osób w wieku przedprodukcyjnym była jedynie niższa o 0,1% niż liczba osób w wieku poprodukcyjnym.

Zachowanie malejącej tendencji odnośnie liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i rosnącej liczby osób w wieku poprodukcyjnym, może niekorzystnie wpłynąć na sytuację demograficzną. Prowadzić to będzie do starzenia się społeczeństwa i stopniowego zmniejszania liczby ludności w Gminie.

Wykres 1. % udział liczby ludności Gminy Skrwilno wg ekonomicznych grup wieku w latach 2012–2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niekorzystnie przedstawia się również kwestia przyrostu naturalnego w Gminie Skrwilno – we wszystkich analizowanych latach przyjmował wartości ujemne. Ujemna wartość przyrostu naturalnego świadczy o przewadze liczby zgonów nad liczbą urodzeń żywych w danym roku kalendarzowym.

Niekorzystnie sytuacja kształtowała się także pod względem salda migracji, które w latach 2012-2016 przyjmowało również wartości ujemne. Na ukształtowanie się ujemnego salda migracji miała wpływ większa liczba wymeldowań w stosunku do liczby zameldowań.

Tabela 2. Przyrost naturalny na terenie Gminy Skrwilno w latach 2012-2016

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016
Przyrost naturalny					
Urodzenia żywe	55	71	58	38	50
Zgony ogółem	67	94	66	86	77
Przyrost naturalny	-12	-23	-8	-48	-27
Saldo migracji					
zameldowania ogółem	31	45	38	42	36
wymeldowania ogółem	75	53	53	59	89
saldo migracji	-44	-8	-15	-17	-53

Źródło: Dane GUS

Prognoza liczby mieszkańców Gminy Skrwilno do roku 2030 przedstawia spadek liczby mieszkańców Gminy w kolejnych latach.

Tabela 3. Prognoza liczby ludności Gminy Skrwilno do roku 2030

Rok	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny	Liczba ludności
2017	1 122	3 670	1 143	5 935
2018	1 105	3 641	1 153	5 899
2019	1 096	3 599	1 168	5 863
2020	1 083	3 562	1 185	5 830
2021	1 073	3 524	1 203	5 800
2022	1 071	3 489	1 212	5 772
2023	1 071	3 459	1 216	5 746
2024	1 056	3 424	1 239	5 719
2025	1 035	3 415	1 243	5 693
2026	1 018	3 393	1 258	5 669
2027	1 011	3 366	1 270	5 647
2028	995	3 343	1 285	5 623
2029	982	3 322	1 296	5 600
2030	986	3 285	1 306	5 577

Źródło: Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030 opracowana przez GUS

STAN GOSPODARKI NA TERENIE GMINY

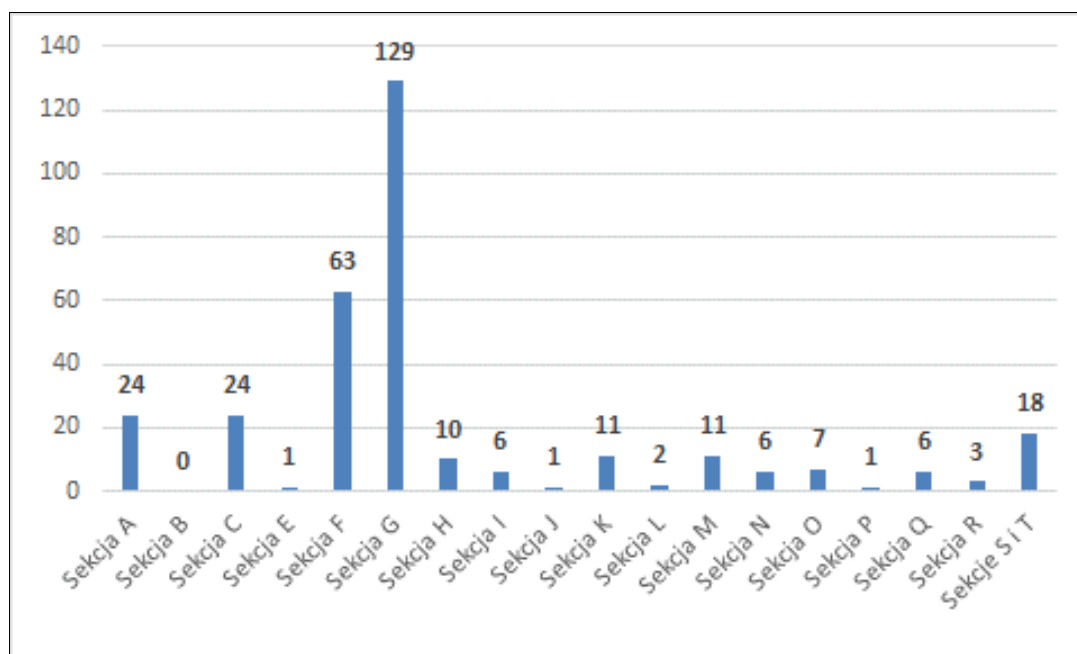
Według danych GUS na terenie Gminy Skrwilno w 2016 roku zarejestrowane były 333 podmioty gospodarki narodowej, z czego ok. 97% stanowiły podmioty sektora prywatnego – 323 podmioty). Liczba podmiotów gospodarki narodowej ogółem w porównaniu z 2012 r. wzrosła o 2,15%. Wśród sektora prywatnego zdecydowaną większość, tj. 83,90% stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Do pozostałych podmiotów zaliczały się spółki handlowe, spółdzielnie, fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne.

Tabela 4. Podmioty gospodarcze na terenie Gminy Skrwilno w latach 2012-2016

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016
podmioty gospodarki narodowej ogółem	326	336	344	343	333
sektor publiczny					
ogółem	10	10	10	10	10
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	7	7	7	7	7
sektor prywatny					
ogółem	316	326	334	333	323
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	269	278	282	281	271
spółki handlowe	7	7	7	7	8
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	1	1	1	1
spółdzielnie	2	2	2	2	2
stowarzyszenia i organizacje społeczne	13	13	13	13	13

Źródło: Opracowanie własne

Biorąc pod uwagę liczbę przedsiębiorców w sektorze prywatnym według sekcji PKD 2007 funkcjonujących na terenie Gminy Skrwilno można zauważyć, że największa ilość podmiotów działała w sekcji G – handel hurtowy i detaliczny – 129 podmiotów. Na drugim miejscu znalazły się podmioty z sekcji F – budownictwo, których w 2016 roku funkcjonowało 63.

Wykres 2. Podmioty według sekcji PKD 2007 na terenie Gminy Skrwilno w 2016 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Legenda:

A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
B	Górnictwo i wydobywanie
C	Przetwórstwo przemysłowe
E	Dostawa Wody.; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
F	Budownictwo
G	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
H	Transport i gospodarka magazynowa
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
J	Informacja i komunikacja
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalności wspierająca
O	Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne
P	Edukacja
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
S	Pozostała działalność usługowa
T	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
U	Organizacje i zespoły eksterytorialne

Źródło: Dane GUS

6. Inwentaryzacja wyrobów azbestowych na terenie Gminy

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, wyroby zawierające azbest wykorzystuje się w sposób niestwarzający zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi w terminie do dnia 31 grudnia 2032 r.

W celu sukcesywnego eliminowania wyrobów azbestowych z terenu Gminy niezbędne jest opracowanie programu usuwania azbestu. Pierwszym etapem jest przeprowadzenie inwentaryzacji wyrobów azbestowych zlokalizowanych na terenie Gminy.

Obowiązujące w tym zakresie przepisy prawa zobowiązują właścicieli, zarządców lub użytkowników wieczystych nieruchomości do:

- przedłożenia „Informacji o wyrobach zawierających azbest” odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta, bądź marszałkowi województwa w przypadku przedsiębiorcy (Wzór informacji stanowi załącznik do Programu).

- przeprowadzenia kontroli stanu tych wyrobów i sporządzenia oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest (Wzór informacji stanowi załącznik do Programu).
- od 15.10.2017 r. do 21.11.2017 r. na terenie Gminy Skrwilno przeprowadzono inwentaryzację wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury oraz oceny stanu tych wyrobów w celu określenia stopnia pilności.

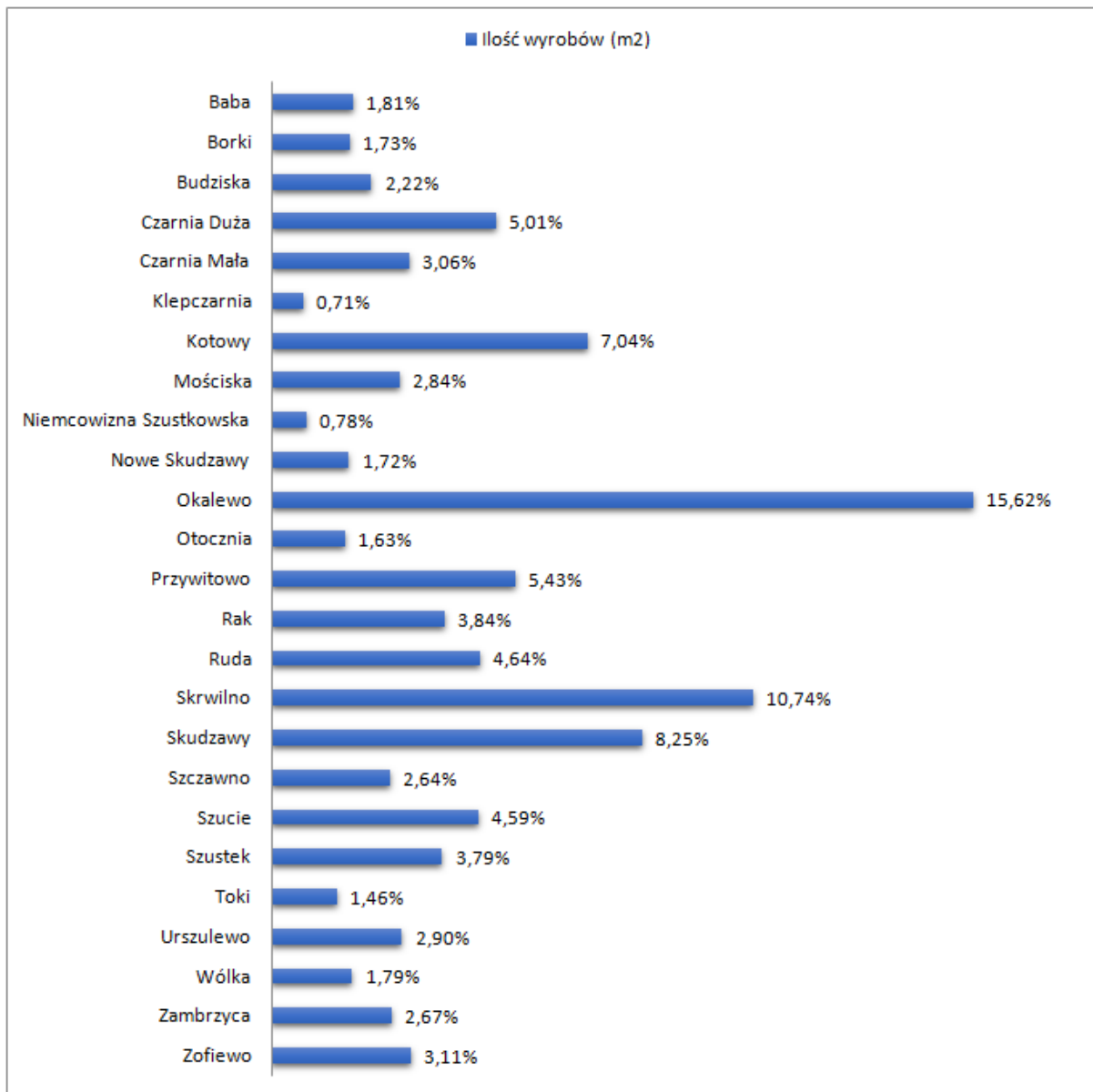
Tabela 5. Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest w poszczególnych miejscowościach Gminy Skrwilno wraz z określeniem stopnia pilności

Miejscowość	Rodzaj zabudowy	Rodzaj wyrobu	Ilość wyrobów (m2)	Ilość wyrobów (kg)	Stopień pilności
Baba	1,2,5	2	6 169,00	67 859,00	3
Borki	1,2,5	2	5 915,00	65 065,00	3
Budziska	5	2	7 583,00	83 413,00	3
Czarnia Duża	1,2,5	1,2	17 094,00	188 034,00	3
Czarnia Mała	1,2,5	1,2	10 452,00	114 972,00	3
Klepczarnia	1,2,5	2	2 419,00	26 609,00	3
Kotowy	1,2,5	2	24 039,95	264 439,45	3
Mościska	1,2,5	1,2	9 699,00	106 689,00	3
Niemcowizna Szustkowska	5	2	2 654,00	29 194,00	3
Nowe Skudzawy	2,5,6	2	5 864,00	64 504,00	3
Okalewo	1,2,5	2	53 356,00	586 916,00	3
Otocznia	2,5	2	5 573,50	61 308,50	3
Przywitowo	1,5	2	18 545,00	203 995,00	3
Rak	1,2,5	1,2	13 118,00	144 298,00	3
Ruda	1,2,5	2	15 842,00	174 262,00	3
Skrwilno	1,2,5	1,2	36 679,77	400 477,47	3
Skudzawy	1,2,5,6	2	28 168,00	309 848,00	3
Szczawno	1,2,5	2	9 006,00	99 066,00	3
Szucie	1,2,5	2	15 670,17	172 371,87	3
Szustek	1,2,5	2	12 950,00	142 450,00	3
Toki	1,2,5	1,2	4 994,00	54 934,00	3
Urszulewo	1,2,5	2	9 888,00	108 768,00	3
Wólka	1,2,5	2	6 126,00	67 386,00	3
Zambrzyca	1,2,5	1,2	9 113,00	98 143,00	3
Zofiewo	2,5	2	10 611,00	116 721,00	3
Razem Gmina Skrwilno	-	-	341 529,39	3 751 723,29	3

Źródło: Inwentaryzacja wyrobów azbestowych przeprowadzoną na terenie gminy Skrwilno

Wyniki pełnej inwentaryzacji przeprowadzonej na terenie Gminy Skrwilno w 2017 r. z podziałem na poszczególne obszary Gminy przedstawiono w załączniku nr 7 do niniejszego opracowania.

Wykres 3. Ilość wyrobów azbestowych na posesjach osób fizycznych w poszczególnych miejscowościach Gminy Skrwilno (w m²)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji

Z danych przedstawiony w tabeli nr 5 oraz na wykresie nr 3 wynika, że najwięcej wyrobów zawierających azbest zinwentaryzowano w 2017 roku w miejscowości Okalewo, bo aż 15,62% łącznej ilości wyrobów azbestowych z terenu Gminy Skrwilno. Ponad 10% łącznej ilości wyrobów azbestowych z terenu Gminy zinwentaryzowano w miejscowości Skrwilno. Najmniej wyrobów zawierających azbest występuje w miejscowościach Klepczarnia,

Niemcowizna Szustkowska, tj. poniżej 1% łącznej ilości wyrobów azbestowych z terenu Gminy.

Różne źródła podają masę 1m² wyrobów zawierających azbest od 10 do 17 kg. Masa ta uzależniona jest od rodzaju wyrobu, jego gęstości itp. Według wskaźników zamieszczonych na stronie www.bazaazbestowa.pl 1m² płyty azbestowej płaskiej bądź falistej waży 11 kg. Na tej podstawie wyliczono masę wyrobów zawierających azbest zlokalizowanych na terenie Gminy Skrwilno, gdzie wszystkie zinwentaryzowane wyroby to właśnie płyta azbestowa (falista). Gmina nie posiada zewidencjonowanych wodociągów i kanalizacji zbudowanych z rur azbestowych oraz dróg utwardzanych azbestem.

Zgodnie z przeprowadzoną inwentaryzacją wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Skrwilno zlokalizowanych jest:

- 341 529,39 m² (3 751 723,29 kg, tj. 3 751,72 Mg) płyt azbestowych o III stopniu pilności.

Stopień pilności I – występuje konieczność podjęcia działań, polegających na wymianie lub naprawie ocenianego wyrobu najszybciej, jak to jest możliwe,

Stopień pilności II – konieczność powtórzenia oceny w ciągu 1 roku,

Stopień pilności III – konieczność powtórzenia oceny technicznej w ciągu 5 lat.

Suma wszystkich wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Skrwilno:

3 751,72 Mg

Wszystkie inwentaryzowane wyroby azbestowe zlokalizowane na terenie Gminy Skrwilno kwalifikują się do ponownej oceny za 5 lat. W związku z czym Gmina ma odpowiednią ilość czasu, aby pozyskać fundusze i zaplanować działania zmierzające do systematycznego usuwania wyrobów zawierających azbest. Niezależnie od stopnia pilności wszystkie wyroby zlokalizowane na terenie Gminy zawierające azbest muszą zostać usunięte do 2032 r.

7. Harmonogram działań w zakresie azbestu

W poniższej tabeli przedstawiono zaplanowany harmonogram działań w zakresie azbestu na terenie Gminy Skrwilno.

Tabela 6. Harmonogram działań w zakresie azbestu

Zadanie	Sposób realizacji	Czas realizacji
Gromadzenie informacji o ilościach, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do Marszałka Województwa	Przeprowadzona inwentaryzacja pozwala na oszacowanie ilości wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie Gminy. Gromadzenie informacji o występowaniu wyrobów zawierających azbest z wykorzystaniem narzędzia informatycznego http://www.bazaazbestowa.gov.pl ;	Inwentaryzacja na terenie Gminy Skrwilno została przeprowadzona od 15.10.2017 r. do 21.11.2017 r. Gromadzenie zebranych danych w bazie azbestowej i przekazywanie ich Marszałkowi Województwa to zadanie ciągłe, aż do zebrania pełnych danych na temat występowania wyrobów zawierających azbest.
Edukacja mieszkańców Gminy	Ulotki informacyjne. Zamieszczanie informacji na stronie internetowej Gminy oraz w siedzibie Urzędu Gminy. Inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem azbestu. Spotkania z władzami Gminy. Organizowanie szkoleń lokalnych w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanej firmy.	Zadanie ciągłe, aż do usunięcia wyrobów zawierających azbest – do 2032 r.
Systematyczne usuwanie wyrobów zawierających azbest	Zadanie władz Gminy oraz mieszkańców w celu usunięcia wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy. Terminy usuwania winny być ustalone wg stopnia pilności określonego na podstawie okresowej oceny wyrobów. Usuwanie azbestu z wykorzystaniem pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w Programie usuwania azbestu i wyrobów azbestowych.	Zadanie ciągłe, aż do usunięcia wyrobów zawierających azbest – do 2032 r.
Monitorowanie wykonania założeń Programu usuwania azbestu i wyrobów azbestowych	Nadzór nad usuwaniem wyrobów zawierających azbest oraz prawidłowością realizacji zadań i sposobami postępowania z odpadami zawierającymi azbest. Współpraca z organami kontrolnymi.	Zadanie ciągłe, aż do usunięcia wyrobów zawierających azbest – do 2032 r.

Źródło: Opracowanie własne

8. Szacowany koszt usunięcia wyrobów azbestowych z terenu Gminy

W celu ustalenia szacunkowych kosztów usunięcia wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Skrwilno, wzięto pod uwagę ceny proponowane przez firmy zlokalizowane na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zweryfikowane w bazie azbestowej. Wybranie firmy położonej najbliżej miejsca, gdzie zlokalizowany jest azbest przeznaczony do usunięcia, pozwoli zaoszczędzić na kosztach transportu.

Orientacyjne ceny proponowane przez firmy z terenu województwa kujawsko-pomorskiego wahały się:

od 12 zł do 25 zł za 1 m² wyrobów zawierających azbest

Powyższa cena obejmuje:

- demontaż wyrobów zawierających azbest,
- pakowanie i transport wyrobów zawierających azbest,
- przekazanie do unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest.

Wszystkie firmy zarejestrowane w bazie azbestowej posiadają wszystkie niezbędne decyzje administracyjne w zakresie prowadzonej działalności. Prace z azbestem wykonywane są z zachowaniem wymagań bhp i ochrony środowiska. Podmioty te wystawią niezbędne dokumenty potwierdzające demontaż azbestu zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz właściwe zagospodarowanie powstałych w wyniku demontażu odpadów.

Koszt usunięcia zależy przede wszystkim od:

- rodzaju wyrobu zawierającego azbest,
- lokalizacji wyrobu zawierającego azbest,
- całkowitej powierzchni wyrobu zawierającego azbest.

Biorąc pod uwagę ilość wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie Gminy Skrwilno można oszacować średni koszt usunięcia tych wyrobów:

- **Od 4 098 352,68 zł do 8 538 234,75 zł w zależności od wybranej firmy i proponowanej ceny.**

Można więc oszacować średni koszt usunięcia wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Skrwilno na ponad 6,0 mln zł.

9. Finansowanie

Zgodnie z zapisami „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terytorium Polski” oraz „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” koszty usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów spoczywa na właścicielach nieruchomości, na których jest on zlokalizowany.

ŚRODKI GMINNE

Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2017 poz. 519) samorzady mają możliwości prawne, aby przeznaczać pieniądze dla mieszkańców w formie dotacji na inwestycje ekologiczne. Gminy i powiaty mogą podejmować uchwały określające zasady udzielania dotacji celowej, a w szczególności kryteria wyboru inwestycji do finansowania lub dofinansowania oraz trybu postępowania w sprawie udzielania dotacji i sposobu jej rozliczania. Ustawa ustaliła obowiązującą formę umowy dla udzielenia dotacji. Jej stronami są: jednostka samorządu terytorialnego oraz podmiot, któremu dotacja ma być udzielona. Jeśli dotacja stanowi pomoc publiczną lub pomoc de minimis jej udzielenie następuje z uwzględnieniem warunków dopuszczalności tej pomocy określonych w przepisach prawa Unii Europejskiej.

WOJEWÓDZKIE FUNDUSZE OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Poszczególne Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki wodnej oferują wsparcie dofinansowania bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest zgodnie z uchwalanymi każdego roku priorytetami działalności. Forma i zakres wsparcia, a także uprawnieni do ubiegania się o dofinansowanie różnią się w zależności od obowiązujących zasad w każdym z wojewódzkich funduszy. Niezbędnym warunkiem pozyskiwania środków finansowych z funduszy ochrony środowiska na działania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest jest posiadanie rzetelnie wykonanej aktualnej inwentaryzacji oraz programu usuwania wyrobów zawierających azbest.

Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej: Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu: <http://www.wfosigw.torun.pl/>.

BUDŻET PAŃSTWA

Źródłami finansowania usuwania azbestu są środki budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki, środki własne właścicieli obiektów budowlanych, środki własne inwestorów prywatnych, środki funduszy ochrony środowiska, środki pomocowe Unii Europejskiej, środki własne jednostek samorządowych oraz kredyty. W ramach środków budżetu państwa pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki planowane jest

finansowanie zadań wspierających realizację Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu w latach 2009-2032.

BANK

Bank Ochrony Środowiska S.A. jest uniwersalnym bankiem komercyjnym specjalizującym się w finansowaniu przedsięwzięć proekologicznych. BOŚ współpracuje z polskimi i zagranicznymi instytucjami finansowymi, w tym funduszami i fundacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska. Dzięki temu oferuje szeroką gamę kredytów. Zadania z zakresu usuwania wyrobów zawierających azbest mogą być finansowane poprzez udzielanie kredytów.

10. Baza azbestowa

Baza azbestowa jest to narzędzie do gromadzenia i przetwarzania informacji uzyskanych z inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest. Baza jest prowadzona przez Ministerstwo Gospodarki i stanowi jedno z narzędzi monitorowania realizacji zadań wynikających z Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032. Baza jest dostępna na stronie internetowej pod adresem <http://www.bazaazbestowa.gov.pl/>. Baza wyrobów i odpadów zawierających azbest jest narzędziem do gromadzenia i przetwarzania informacji uzyskanych z inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest. Dane inwentaryzacyjne wprowadzają urzędy gminne i urzędy marszałkowskie po zalogowaniu. Korzystanie z niej jest bezpłatne.

Ogólnodostępne są zbiory zawierające informacje o:

- firmach uprawnionych do wykonywania prac w kontakcie z azbestem - zbiór „Firmy”;
- składowiskach odpadów zawierających azbest - zbiór „Składowiska”;
- odpowiedziach na najczęściej zadawane pytania - zbiór „Pytania i odpowiedzi”;
- definicjach stosowanych pojęć - zbiór „Słownik pojęć”;
- stosowanych przelicznikach ilościowych - zbiór „Tabela kodów”.

W zakładce „Pliki do pobrania” umieszczono dokumenty, publikacje książkowe – poradniki, filmy przybliżające problematykę związaną z usuwaniem wyrobów azbestowych od strony praktycznej i finansowej.

Tabela 7. Podmioty z terenu województwa kujawsko-pomorskiego zajmujące się tematyką azbestu w różnym zakresie

Lp.	Nazwa podmiotu	Praca z azbestem	Transport odpadów zaw. azbest	Identyfikacja azbestu w wyrobach	Oznaczanie zawartości azbestu	Szkolenia w zakresie azbestu	Programy i inne
1.	ABRA Przedsiębiorstwo Handlowo Usługowe	X				X	X
2.	ALBEKO SP.J.	X	X			X	
3.	A-Z BEST	X					
4.	Azbest Complex Angelika Mejgier	X	X	X	X		
5.	AZ-BUD	X	X				
6.	BIOPROJEKT	X	X				
7.	Bodicom Tomasz Bagniewski	X	X		X	X	
8.	ECO-POL Sp.zo.o.	X	X				
9.	Ekomila Kamila Czaczyk-Medeksa						
10.	EKO-UTIL Paweł Lewandowski	X	X	X			
11.	EUROPOL	X	X			X	
12.	F. U. H. Wod-Przem	X	X		X		
13.	F.H.U. GAJA s.c. Kleps Aneta, Lipski Marian	X	X				
14.	FHU NATURA Marek Michałowski	X	X				
15.	Firma Usługowo - Handlowa „MARIO”	X	X				
16.	Firma Utylizacyjna „RADMIL”	X	X	X	X	X	X
17.	F.U.H. EKOPOŁ	X	X				
18.	F.U.H. ESBUD Edmund Stokłosa	X					
19.	FULL Usługi Produkcja Handel	X	X				X

Lp.	Nazwa podmiotu	Praca z azbestem	Transport odpadów zaw. azbest	Identyfikacja azbestu w wyrobach	Oznaczenie zawartości azbestu	Szkolenia w zakresie azbestu	Programy i inne
20.	MAR-POL Marcin Zbigniew Ochoński		X				
21.	PKP CARGO WAGON sp. z o.o				X		X
22.	Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna we Włocławku	X			X		
23.	PPHU ABBA-EKOMED Sp. z o.o.	X	X	X	X	X	
24.	P.P.H.U. AGMAN Urszula Mańkus	X	X				
25.	P.P.H.U DACH-MAX Mateusz Kuźmiński	X	X				
26.	Przedsiębiorstwo Wielobranżowe GOTBUD	X		X	X	X	
27.	PW ROBAC	X	X				
28.	Temal Przemysław Jułga						X
29.	T.K.J. Matuszewski spółka jawna	X	X				
30.	Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Bydgoszczy				X		
31.	Zakład Gospodarki Komunalnej "GRONEKO"	X	X		X		
32.	Zakład Ogólnobudowlany	X	X				
33.	Zakład Ogólnobudowlany Utylizacja Odpadów Paweł Lewandowski	X	X				
34.	Zakład Sozotechniki Sp. z o.o. w Bydgoszczy					X	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.bazaazbestowa.gov.pl>

Zgodnie z danymi dostępnymi na stronie bazy azbestowej obecnie na terenie kraju zlokalizowane są 55 składowisk odpadów azbestowych, w tym 2 są to składowiska zakładowe, 19 składowisk jest zamkniętych, a pozostałe (34 składowiska) są ogólnodostępne. W planach jest budowa 2 kolejnych składowisk odpadów azbestowych.

11. Podsumowanie

Od 1997 r. w na terenie Polski obowiązuje zakaz produkcji, handlu oraz stosowania wyrobów zawierających azbest. Zakaz taki wprowadzono ustawą z 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (t.j. Dz.U. 2017 poz. 2119). Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest wyroby zawierające azbest wykorzystuje się w sposób niestwarzający zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi w terminie do 31 grudnia 2032 r.

Ze względu na zagrożenie jakie niesie ze sobą obecność włókien azbestowych w środowisku opracowany został krajowy „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”. Program powstał w wyniku przyjęcia Rezolucji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 czerwca 1997 r. w sprawie wycofywania azbestu z gospodarki, a także realizacji ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest oraz „Narodowego Programu Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej”, przyjętego przez Radę Ministrów w dniu 26 kwietnia 2000 r.

Usunięcie azbestu z terenu Polski do 2032 r. jest to jedno z głównych zadań w zakresie gospodarki odpadami władz na każdym szczeblu: krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym.

Azbest jest praktycznie niezniszczalny, zaś groźny dla zdrowia jest wtedy, gdy jego elementarne włókna znajdują się we wdychanym powietrzu. Azbest zabezpieczony w sposób uniemożliwiający uwalnianie się włókien do powietrza nie stanowi żadnego zagrożenia dla zdrowia. Warunkiem podjęcia działań specjalistycznych w celu zmniejszenia wpływu azbestu na środowisko jest jego identyfikacja i lokalizacja w obiekcie oraz ocena stanu technicznego wyrobu i ryzyka emisji pyłu. Przed przystąpieniem do prac remontowych, renowacji lub demontażu, o ile inwestor i wykonawca nie mają całkowitej pewności, czy we wspomnianych częściach budynku nie został zastosowany azbest, należy przeprowadzić laboratoryjne badania identyfikacyjne wyrobu, żeby stwierdzić, czy występuje azbest i jaki jest jego rodzaj.

Decyzję o usunięciu azbestu podejmuje właściciel lub zarządca obiektu. Właściciel (zarządca), który podjął decyzję o podjęciu prac naprawczych powinien je zgłosić

właściwemu organowi administracji architektoniczno-budowlanej. Odpady azbestu po wytworzeniu muszą zostać przetransportowane do miejsc unieszkodliwiania. Odpady zawierające azbest powinny być składowane na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na wydzielonych częściach składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne albo na podziemnych składowiskach odpadów niebezpiecznych. Podmioty podejmujące się prac związanych z azbestem od usuwania poprzez transport, aż po unieszkodliwianie odpadów muszą mieć stosowne zezwolenia właściwych organów. Natomiast wszystkie prace z tym związane winny być prowadzone z zachowaniem przepisów bhp i ochrony środowiska. W celu sukcesywnego eliminowania wyrobów azbestowych z terenu Gminy niezbędne jest opracowanie programu usuwania azbestu. Pierwszym etapem jest przeprowadzenie inwentaryzacji wyrobów azbestowych zlokalizowanych na terenie Gminy.

Od 15.10.2017 r. do 21.11.2017 r. na terenie Gminy Skrwilno przeprowadzono inwentaryzację wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury oraz oceny stanu tych wyrobów w celu określenia stopnia pilności.

Biorąc pod uwagę ilość wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie Gminy Skrwilno można oszacować średni koszt usunięcia tych wyrobów na ponad 6,0 mln zł.

Dane z inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest należy wprowadzić do bazy azbestowej. Baza azbestowa jest to narzędzie do gromadzenia i przetwarzania informacji uzyskanych z inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest. Baza jest prowadzona przez Ministerstwo Gospodarki i stanowi jedno z narzędzi monitorowania realizacji zadań wynikających z Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032. Baza jest dostępna na stronie internetowej pod adresem <http://www.bazaazbestowa.gov.pl/>.

Rzetelna inwentaryzacja i opracowanie niniejszego dokumentu pozwoliło na określenie skali zjawiska występowania azbestu na terenie Gminy Skrwilno. Dzięki temu możliwe będzie zaplanowanie i realizacja przedsięwzięć zmierzających do systematycznego usuwania wyrobów azbestowych zlokalizowanych na terenie Gminy. Postępowanie zgodnie z założeniami Programu usuwania azbestu oraz bieżące monitorowanie realizacji jego założeń pozwoli w bezpieczny sposób i w wymaganym terminie usunąć z terenu Gminy wyroby zawierające azbest.

12. Spis tabel, rysunków i wykresów

Tabela 1. Liczba mieszkańców Gminy Skrwilno w latach 2012-2016.....	43
Tabela 2. Przyrost naturalny na terenie Gminy Skrwilno w latach 2012-2016.....	44
Tabela 3. Prognoza liczby ludności Gminy Skrwilno do roku 2030	45
Tabela 4. Podmioty gospodarcze na terenie Gminy Skrwilno w latach 2012-2016	46
Tabela 5. Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest w poszczególnych miejscowościach Gminy Skrwilno wraz z określeniem stopnia pilności.....	48
Tabela 6. Harmonogram działań w zakresie azbestu.....	51
Tabela 7. Podmioty z terenu województwa kujawsko-pomorskiego zajmujące się tematyką azbestu w różnym zakresie	55
Rysunek 1. Dach pokryty azbestową płytą falistą	31
Rysunek 2. Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.....	36
Rysunek 3. Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.....	37
Rysunek 4. Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest	38
Rysunek 5. Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu, terenu, instalacji z azbestu	39
Rysunek 6. Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest	40
Rysunek 7. Procedura 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub w wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest....	41
Rysunek 8. Gmina Skrwilno na tle województwa kujawsko-pomorskiego i powiatu rypińskiego.....	42
Wykres 1.% udział liczby ludności Gminy Skrwilno wg ekonomicznych grup wieku w latach 2012–2016	44
Wykres 2. Podmioty według sekcji PKD 2007 na terenie Gminy Skrwilno w 2016 r.....	46
Wykres 3. Ilość wyrobów azbestowych na posesjach osób fizycznych w poszczególnych miejscowościach Gminy Skrwilno (w m ²).....	49

13. Załączniki

ZAŁĄCZNIK NR 1. WZÓR OZNAKOWANIA INSTALACJI LUB URZĄDZEŃ ZAWIERAJĄCYCH AZBEST ORAZ RUR AZBESTOWO-CEMENTOWYCH.

ZAŁĄCZNIK NR 2. WZÓR OZNAKOWANIA DRÓG UTWARDZONYCH ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST PRZED WEJŚCIEM W ŻYCIE USTAWY Z DNIA 19 CZERWCA 1997 R. O ZAKAZIE STOSOWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST, ALE NIEZABEZPIECZONYCH TRWALE PRZED EMISJĄ WŁÓKIEN AZBESTU.

ZAŁĄCZNIK NR 3. WZÓR INFORMACJI O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST.

ZAŁĄCZNIK NR 4. OCENA STANU I MOŻLIWOŚCI BEZPIECZNEGO UŻYTKOWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

ZAŁĄCZNIK NR 5. WZÓR KARTY EWIDENCJI ODPADU

ZAŁĄCZNIK NR 6. WZÓR KARTY PRZEKAZANIA ODPADU

ZAŁĄCZNIK NR 7. INWENTARYZACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY SKRWILNO WRAZ Z OKREŚLENIEM STOPNIA PILNOŚCI – OSOBY FIZYCZNE

14. Słownik pojęć

ADR- (fr. L' Accord européen relatif au transport international des marchandises Dangereuses par Route) to międzynarodowa konwencja dotycząca drogowego przewozu towarów i ładunków niebezpiecznych, sporządzona w Genewie dnia 30 września 1957 r. Została ratyfikowana przez Państwo Polskie w 1975 r. Przepisy umowy ADR są nowelizowane w cyklu dwuletnim. W 2017 roku umowa obowiązywała w 49 krajach.

Gospodarowanie odpadami – zbieranie, transport, odzysk i unieszkodliwianie odpadów, w tym również nadzór nad takimi działaniami oraz nad miejscami unieszkodliwiania odpadów.

Magazynowanie odpadów – czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub unieszkodliwianiem.

Megagram - pochodna jednostka masy w układzie SI (także pochodna jednostka masy w stosowanym dawniej układzie CGS), symbol Mg, równa jednemu milionowi gramów (1 000 000 g), popularna nazwa - tona.

Mikrometr - (symbol: μm) – podwielokrotność metra, podstawowej jednostki długości w układzie SI. Jest to jedna milionowa metra, czy inaczej, jedna tysięczna milimetra. Jeden mikrometr równa się zatem 10^{-6} m.

MTT (Microwave Thermal Treatment) - technologia unieszkodliwiania termicznego azbestu. Metoda ta polega na termicznej destrukcji niebezpiecznych włókien azbestowych poprzez ich nagrzewanie energią mikrofalową.

Nanometr - (symbol: nm) – podwielokrotność metra, podstawowej jednostki długości w układzie SI. Jest to jedna miliardowa metra czyli jedna milionowa milimetra. Jeden nanometr równa się zatem 10^{-9} m.

Posiadacz odpadów – każdy, kto faktycznie włada odpadami (wytwórca odpadów, inna osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna), z wyłączeniem prowadzącego działalność w zakresie transportu odpadów. Domniemywa się, że władający powierzchnią ziemi jest posiadaczem odpadów znajdujących się na nieruchomości.

Pył respirabilny – frakcja pyłu o cząstkach mniejszych od 1 μm .

Składowisko odpadów – obiekt budowlany przeznaczony do składowania odpadów.

Termiczne przekształcanie odpadów – spalanie odpadów przez ich utlenianie, inne procesy termicznego przekształcania odpadów, w tym pirolizę, zgazowanie i proces

plazmowy, o ile substancje powstające podczas tych procesów termicznego przekształcania odpadów są następnie spalane.

Unieszkodliwianie odpadów – poddanie odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych określonym w załączniku nr 6 do ustawy w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska.

Wytwórca odpadów – każdy, którego działalność lub bytowanie powoduje powstawanie odpadów oraz każdy, kto przeprowadza wstępne przetwarzanie, mieszanie lub inne działania powodujące zmianę charakteru lub składu tych odpadów.

ZAŁĄCZNIK NR 1. WZÓR OZNAKOWANIA INSTALACJI LUB URZĄDZEŃ ZAWIERAJĄCYCH AZBEST ORAZ RUR AZBESTOWO-CEMENTOWYCH

Pomieszczenie zawiera azbest*

* Tylko w przypadku oznakowania pomieszczenia w związku z brakiem możliwości trwałego umieszczenia oznakowania na instalacji lub urządzeniu zawierającym azbest.

Wszystkie instalacje lub urządzenia zawierające azbest oraz rury azbestowo-cementowe powinny być oznakowane

w następujący sposób:

- 1) oznakowanie zgodne z podanym wzorem powinno mieć wymiary: co najmniej 5 cm wysokości (H) i $\frac{1}{2}$ H szerokości;
- 2) oznakowanie powinno składać się z:
  - a) części górnej ($h = 40\% H$) zawierającej literę „a” w białym kolorze na czarnym tle,
  - b) części dolnej ($60\% H$) zawierającej standardowy napis w białym lub czarnym kolorze na czerwonym tle; napis powinien być wyraźnie czytelny;
- 3) jeżeli wyrób zawiera krokidolit, standardowo stosowany zwrot „zawiera azbest” powinien być zastąpiony zwrotem „zawiera krokidolit/azbest niebieski”.

ZAŁĄCZNIK NR 2. WZÓR OZNAKOWANIA DRÓG UTWARDZONYCH ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST PRZED WEJŚCIEM W ŻYCIE USTAWY Z DNIA 19 CZERWCA 1997 R. O ZAKAZIE STOSOWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST, ALE NIEZABEZPIECZONYCH TRWALE PRZED EMISJĄ WŁÓKIEN AZBESTU

Wszystkie drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale niezabezpieczone trwale przed emisją włókien azbestu, powinny być oznakowane w następujący sposób:

- 1) oznakowanie zgodne z podanym wzorem powinno mieć wymiary: co najmniej 30 cm wysokości (H) i $\frac{1}{2}$ H szerokości;
- 2) oznakowanie powinno składać się z:
  - a) części górnej ($h = 40\%$ H) zawierającej literę „a” w białym kolorze na czarnym tle,
  - b) części dolnej (60% H) zawierającej standardowy napis w białym lub czarnym kolorze na czerwonym tle; napis powinien być wyraźnie czytelny.

ZAŁĄCZNIK NR 3. WZÓR INFORMACJI O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹

1. Nazwa miejsca/urządzenia/instalacji, adres²:

.....
.....

2. Wykorzystujący wyroby zawierające azbest – imię i nazwisko lub nazwa i adres:

.....
.....

3. Rodzaj zabudowy³:

.....

4. Numer działki ewidencyjnej⁴:

.....

5. Numer obrębu ewidencyjnego⁵:

.....

6. Nazwa, rodzaj wyrobu⁶:

.....

---

¹ Za wyrób zawierający azbest uznaje się każdy wyrób zawierający wagowo 0,1 % lub więcej azbestu.

² Adres faktycznego miejsca występowania azbestu należy uzupełnić w następującym formacie: województwo, powiat, gmina, miejscowość, ulica, numer nieruchomości.

³ Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, budynek mieszkalno-gospodarczy, inny

⁴ Należy podać numer działki ewidencyjnej i numer obrębu ewidencyjnego faktycznego miejsca występowania azbestu.

⁵ j.w.

⁶ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe stosowane w budownictwie,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- rury i złącza azbestowo-cementowe pozostawione w ziemi,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- drogi zabezpieczone (drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, po trwałym zabezpieczeniu przed emisją włókien azbestu),
- drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale niezabezpieczone trwale przed emisją włókien azbestu,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura; podać jakie.

7. Ilość posiadanych wyrobów⁷:

.....

8. Stopień pilności⁸:

.....

9. Zaznaczenie miejsca występowania wyrobów⁹:

a) nazwa i numer dokumentu:

.....

b) data ostatniej aktualizacji:

.....

10. Przewidywany termin usunięcia wyrobów:

.....

11. Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest przekazanych do unieszkodliwienia¹⁰:

.....

.....

(podpis)

.....

(data)

---

⁷ Ilość wyrobów zawierających azbest należy podać w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (kg, m², m³, m.b., km).

⁸ Według „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” określonej w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. Nr 162, poz. 1089).

⁹ Nie dotyczy osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami. Należy podać nazwę i numer dokumentu oraz datę jego ostatniej aktualizacji, w którym zostały oznaczone miejsca występowania wyrobów zawierających azbest, w szczególności planu sytuacyjnego terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest, dokumentacji technicznej.

¹⁰ Ilość wyrobów zawierających azbest należy podać w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (kg, m², m³, m.b., km).

ZAŁĄCZNIK NR 4. OCENA STANU I MOŻLIWOŚCI BEZPIECZNEGO UŻYTKOWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Miejsce/obiekt/urządzenie budowlane/instalacja przemysłowej (nazwa):

.....

Adres miejsca/objektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Rodzaj zabudowy¹¹:

.....

Numer działki ewidencyjnej¹²:

.....

Numer obrębu ewidencyjnego¹³:

.....

Nazwa, rodzaj wyrobu¹⁴:

.....

Ilość wyrobów¹⁵:

.....

Data sporządzenia poprzedniej oceny¹⁶:

.....

---

¹¹ Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, inny.

¹² Należy podać numer obrębu ewidencyjnego i numer działki ewidencyjnej faktycznego miejsca występowania azbestu.

¹³ j.w.

¹⁴ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura, podać jakie.

¹⁵ Ilość wyrobów azbestowych podana w jednostkach masy (Mg) oraz w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (m², m³, mb).

¹⁶ Należy podać datę przeprowadzenia poprzedniej oceny; jeśli jest to pierwsza ocena, należy wpisać „pierwsza ocena”.

Grupa/ nr	Rodzaj i stan wyrobu	Punkty	Ocena
1	2	3	4
I	Sposób zastosowania azbestu		
1	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)	30	
2	Tynk zawierający azbest	30	
3	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1 000 kg/m ³)	25	
4	Pozostałe wyroby z azbestem (np. pokrycia dachowe, elewacyjne)	10	
II	Struktura powierzchni wyrobu z azbestem		
5	Duże uszkodzenia powierzchni, naruszona struktura włókien	60	
6	Niewielkie uszkodzenia powierzchni (rysy, odpryski, załamania), naruszona struktura włókien	30	
7	Ścisła struktura włókien przy braku warstwy zabezpieczającej lub jej dużych ubytkach	15	
8	Warstwa zabezpieczająca bez uszkodzeń	0	
III	Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem		
9	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac	30	
10	Wyrób bezpośrednio dostępny (do wysokości 2 m)	15	
11	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne	10	
12	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania lub czynniki atmosferyczne	10	
13	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne	0	
IV	Miejsce usytuowania wyrobu w stosunku do pomieszczeń użytkowych		
14	Bezpośrednio w pomieszczeniu	30	
15	Za zawieszonym, nieuszczelnym sufitem lub innym pokryciem	25	
16	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)	25	
17	Na zewnątrz obiektu (np. tynk)	20	
18	Elementy obiektu (np. osłony balkonowe, filarki międzyokienne)	10	
19	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym	5	
20	Bez kontaktu z pomieszczeniem (np. na dachu odizolowanym od pomieszczeń mieszkalnych)	0	
V	Wykorzystanie miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/ instalacji przemysłowej		
21	Regularne przez dzieci, młodzież lub sportowców	40	
22	Stałe lub częste (np. zamieszkanie, miejsce pracy)	30	
23	Czasowe (np. domki rekreacyjne)	15	
24	Rzadkie (np. strychy, piwnice, komórki)	5	

25	Nie użytkowane (np. opuszczone zabudowania mieszkalne lub gospodarskie, wyłączone z użytkowania obiekty, urządzenia lub instalacje)	0	
SUMA PUNKTÓW OCENY			
STOPIEŃ PILNOŚCI			

UWAGA: W każdej z pięciu grup arkusza należy wskazać co najmniej jedną pozycję. Jeśli w grupie zostanie wskazana więcej niż jedna pozycja, sumując punkty z poszczególnych grup, należy uwzględnić tylko pozycję o najwyższej punktacji w danej grupie. Sumaryczna liczba punktów pozwala określić stopień pilności:

- **Stopień pilności I** od 120 punktów - wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie
- **Stopień pilności II** od 95 do 115 punktów - wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku
- **Stopień pilności III** do 90 punktów - wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat

.....
 Oceniający
 (nazwisko i imię)

.....
 Właściciel/Zarządca
 (podpis)

.....
 (miejscowość, data)

.....
 (adres lub pieczęć z adresem)

ZAŁĄCZNIK NR 5. WZÓR KARTY EWIDENCJI ODPADU

KARTA EWIDENCJI ODPADÓW ^{1), 2)}										Nr karty		Rok kalendarzowy		
Kod odpadu ³⁾														
Rodzaj odpadu ³⁾														
Procentowa zawartość PCB w odpadzie ⁴⁾														
Posiadacz odpadów ⁵⁾														
Nr rejestrowy ⁶⁾			NIP ⁷⁾			REGON ⁷⁾								
Adres posiadacza odpadów ⁸⁾														
Województwo		Gmina		Miejscowość		Telefon służbowy		E-mail						
Ulica		Nr domu		Nr lokalu		Kod pocztowy								
Miejsce prowadzenia działalności ⁹⁾														
Województwo		Gmina		Miejscowość		Telefon służbowy		E-mail						
Ulica		Nr domu		Nr lokalu		Kod pocztowy								
Działalność w zakresie: ¹⁰⁾			W ☐		Zb ☐		Od ☐		Un ☐		Ok ☐			
Gospodarowanie odpadami														
Miesiąc	Masa wytworzonych odpadów [Mg] ^{11), 12)}		Masa odebranych odpadów komunalnych [Mg] ^{11), 13)}	Masa odpadów wydobytych ze składowiska [Mg] ¹¹⁾	Odpady przyjęte przez posiadacza odpadów		We własnym zakresie			Odpady przekazane		Imię i nazwisko osoby sporządzającej		
	w związku z eksploatacją instalacji	poza instalacją			Masa [Mg] ¹¹⁾	Nr karty przekazania odpadu ¹⁴⁾	Masa [Mg] ¹¹⁾	R/D ¹⁵⁾	Sposób gospodarowania ¹⁶⁾	Masa [Mg] ¹¹⁾	Nr karty przekazania odpadu ¹⁷⁾			

Objaśnienia:

1) Nie dotyczy komunalnych osadów ściekowych stosowanych w celach, o których mowa w art. 96 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, prowadzącego zakład przetwarzania, o którym mowa w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o zużytych sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. z 2013 r. poz. 1155, z późn. zm.), w zakresie odpadów powstałych w wyniku demontażu zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz prowadzącego stację demontażu i prowadzącego punkt zbierania pojazdów, o których mowa w ustawie z dnia 20 stycznia 2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji (Dz. U. z 2013 r. poz. 1162, z późn. zm.), w zakresie gospodarowania pojazdami wycofanymi z eksploatacji oraz sprzedawcy odpadów i pośrednika w obrocie odpadami. W przypadku odpadów komunalnych do wypełnienia karty ewidencji odpadów jest obowiązany podmiot, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

2) W przypadku wytwarzania, zbierania, przetwarzania odpadów należy sporządzać osobną kartę ewidencji odpadów dla każdego miejsca prowadzenia działalności. W przypadku usług, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 32 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, kartę należy sporządzić dla danego rodzaju odpadu dla wszystkich świadczonych usług z terenu danego województwa. W przypadku odbierania odpadów komunalnych należy sporządzić osobno kartę dla każdej gminy, z terenu której odpady komunalne są odbierane.

3) Zgodnie z katalogiem odpadów określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.

4) Dotyczy działalności w zakresie unieszkodliwiania PCB.

5) Podać imię i nazwisko lub nazwę posiadacza odpadów. W przypadku odbierania odpadów komunalnych posiadaczem obowiązany do wypełnienia karty ewidencji odpadów jest podmiot, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

6) Podać numer rejestrowy, o którym mowa w art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.

7) O ile posiada.

8) Podać adres zamieszkania lub siedziby posiadacza odpadów.

9) Podać adres miejsca prowadzenia działalności. W przypadku prowadzenia działalności w zakresie obiektów liniowych, o których mowa w art. 3 pkt 3a ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, oraz w przypadku wykonywania usług, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 32 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, należy wpisać nazwę województwa i gminy, na terenie których są wytwarzane odpady w związku z prowadzeniem działalności w zakresie ww. obiektów liniowych lub świadczeniem ww. usług. W przypadku podmiotu, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, należy podać nazwę województwa i gminy.

- 10) Zaznaczyć symbolem X właściwy kwadrat: W – wytwarzanie odpadów, Zb – zbieranie odpadów, Od – odzysk, Un – unieszkodliwianie, Ok – odbieranie odpadów komunalnych.
- 11) Podać masę odpadów z dokładnością do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych oraz innych niż niebezpieczne. W przypadku gdy masa odpadów jest mniejsza niż 1 kg, należy podać masę w zaokrągleniu do 1 kg.
- 12) Nie dotyczy odpadów komunalnych.
- 13) Wypełnia podmiot, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.
- 14) Podać numer karty przekazania odpadów, na podstawie której odpad został przyjęty. W przypadku przywozu odpadów na terytorium kraju należy wpisać – „Przywóz do RP”. W przypadku przyjmowania odpadów z innego miejsca prowadzenia działalności danego posiadacza odpadów, należy wskazać to miejsce, podając – nazwę województwa, nazwę miejscowości, ulicę, nr domu i lokalu. W przypadku przyjmowania odpadów od posiadacza zwolnionego z obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów, należy wpisać – „Z”.
- 15) Symbole R określają procesy odzysku zgodnie z załącznikiem nr 1 do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Symbole D określają procesy unieszkodliwiania odpadów zgodnie z załącznikiem nr 2 do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- 16) Wpisać „Rec” – w przypadku gdy odpady są poddawane recyklingowi w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 23 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Wpisać „Wtn” – w przypadku wypełniania terenów niekorzystnie przekształconych, rozumianego jako proces odzysku rodzajów odpadów, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 30 ust. 5 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Wpisać „Ppu” – w przypadku przygotowania do ponownego użycia w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 22 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. W pozostałych przypadkach rubryka pozostaje pusta.
- 17) Podać numer karty przekazania odpadów, na podstawie której odpad został przekazany innemu posiadaczowi odpadów. W przypadku wywozu odpadów poza terytorium kraju należy wpisać – „Wywóz poza RP”. W przypadku przekazania odpadów osobom fizycznym lub jednostkom organizacyjnym niebędącym przedsiębiorcami do wykorzystania na własne potrzeby zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 27 ust. 10 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, należy wpisać – „Przekazane os. fiz.”. W przypadku przekazywania odpadów innemu posiadaczowi odpadów zwolnionemu z obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów, należy wpisać – „Z”. W przypadku przekazywania do innego miejsca prowadzenia działalności danego posiadacza odpadów, należy wskazać to miejsce, podając – nazwę województwa, nazwę miejscowości, ulicę, nr domu i lokalu.

ZAŁĄCZNIK NR 6. WZÓR KARTY PRZEKAZANIA ODPADÓW

KARTA PRZEKAZANIA ODPADÓW				Nr karty ¹⁾		Rok kalendarzowy	
Nazwa i adres posiadacza odpadów, który przekazuje odpad ^{2), 3)}			Nazwa i adres posiadacza odpadów transportującego odpad ^{2), 4), 5)}			Nazwa i adres posiadacza odpadów, który przejmuje odpad ^{2), 6)}	
Miejsce prowadzenia działalności ⁷⁾			Miejsce prowadzenia działalności ⁷⁾				
Nr rejestrowy ⁸⁾		Nr rejestrowy ^{5), 8)}		Nr rejestrowy ⁸⁾			
NIP ⁹⁾	REGON ⁹⁾	NIP ^{5), 9)}	REGON ^{5), 9)}	NIP ⁹⁾	REGON ⁹⁾		
Posiadacz odpadów, któremu należy przekazać odpad ¹⁰⁾							
Rodzaj procesu przetwarzania, któremu powinien zostać poddany odpad ¹¹⁾							
Wnioskuje o wydanie dokumentu potwierdzającego unieszkodliwienie zakaźnych odpadów medycznych lub zakaźnych odpadów weterynaryjnych ¹²⁾			TAK ☐		NIE ☐		
Kod odpadu ¹³⁾	Rodzaj odpadu ¹³⁾						
Data/miesiąc ^{14), 15)}		Masa przekazanych odpadów [Mg] ¹⁶⁾		Numer rejestracyjny pojazdu, przyczepy lub naczepy ^{7), 17)}		Numer certyfikatu oraz numery pojemników ¹⁸⁾	
Potwierdzam przekazanie odpadu		Potwierdzam przyjęcie odpadów do transportu i wykonanie usługi transportu ^{4), 5)}			Potwierdzam przejęcie odpadu		
data, pieczęć ¹⁹⁾ i podpis		data, pieczęć ¹⁹⁾ i podpis			data, pieczęć ¹⁹⁾ i podpis		

Objaśnienia:

- 1) Numer jest nadawany przez posiadacza odpadów, który przekazuje odpad.
- 2) Podać imię i nazwisko lub nazwę podmiotu oraz adres zamieszkania lub siedziby.
- 3) W przypadku odpadów komunalnych do wypełnienia karty przekazania odpadów jest obowiązany podmiot, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2013 r. poz. 1399, z późn. zm.). Kartę przekazania odpadów należy wypełnić osobno dla każdej gminy, z której odpady są odbierane.
- 4) Dotyczy posiadacza odpadów transportującego odpady.
- 5) W przypadku gdy odpad jest transportowany kolejno przez dwóch lub więcej prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów, w oznaczonych rubrykach należy podać wymagane dane i podpisy wszystkich transportujących odpad z zachowaniem kolejności transportowania odpadu.
- 6) W przypadku władających powierzchnią ziemi, na której komunalne osady ściekowe są stosowane zgodnie z art. 71 i art. 96 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21, z późn. zm.), należy podać imię i nazwisko oraz adres zamieszkania.
- 7) Podać adres miejsca prowadzenia działalności. W przypadku prowadzenia działalności w zakresie obiektów liniowych, o których mowa w art. 3 pkt 3a ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, z późn. zm.), oraz w przypadku wykonywania usług, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 32 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, należy wpisać nazwę województwa i gminy, na terenie których są wytwarzane odpady w związku z prowadzoną działalnością w zakresie ww. obiektów liniowych lub świadczeniem ww. usług. W przypadku podmiotu, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, należy podać nazwę województwa i gminy.
- 8) O ile dotyczy. Podać numer rejestrowy, o którym mowa w art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- 9) O ile posiada.
- 10) Podać imię i nazwisko lub nazwę oraz adres, pod który należy dostarczyć odpad.
- 11) Dotyczy stacji demontażu w przypadku przekazywania odpadów powstałych w wyniku demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji innemu posiadaczowi odpadów oraz zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych przeznaczonym do czasowego składowania odpadów rtęci metalicznej przekazującego te odpady do dalszego unieszkodliwienia, należy podać symbol R lub D. Symbole R określają procesy odzysku zgodnie z załącznikiem nr 1 do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Symbole D określają procesy unieszkodliwiania odpadów zgodnie z załącznikiem nr 2 do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- 12) Dotyczy wyłącznie wytwórcy zakaźnych odpadów medycznych lub zakaźnych odpadów weterynaryjnych przekazującego te odpady do unieszkodliwienia w spalarni odpadów. W przypadku gdy wytwórca zakaźnych odpadów medycznych lub zakaźnych odpadów weterynaryjnych przekazuje

odpady zbierającemu, który uzyskał zezwolenie, o którym mowa w art. 23 ust. 4 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, należy sporządzić osobny wniosek o wydanie dokumentu potwierdzającego unieszkodliwienie i przekazać go do spalarni odpadów.

13) Zgodnie z katalogiem odpadów określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.

14) W przypadku odpadów niebezpiecznych podać każdą datę przekazania odpadu.

15) Karta może być stosowana jako jednorazowa karta przekazania odpadów lub jako zbiorcza karta przekazania odpadów obejmująca odpad danego rodzaju przekazywany łącznie w czasie jednego miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego transportującego odpady, temu samemu posiadaczowi odpadów.

16) Podać masę odpadów z dokładnością do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych oraz innych niż niebezpieczne. W przypadku gdy masa odpadów jest mniejsza niż 1 kg, należy podać masę w zaokrągleniu do 1 kg.

17) Dotyczy odpadów niebezpiecznych.

18) W przypadku posiadacza odpadów przekazującego odpady rtęci metalicznej do czasowego składowania na składowisku odpadów niebezpiecznych przeznaczonym do czasowego składowania odpadów rtęci metalicznej oraz w przypadku zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych przeznaczonym do czasowego składowania odpadów rtęci metalicznej przekazującego te odpady do dalszego unieszkodliwienia, należy podać numer certyfikatu oraz numery pojemników.

19) Nie dotyczy dokumentu opatrzonego bezpiecznym podpisem elektronicznym.

UZASADNIENIE

Wyroby zawierające azbest wykorzystuje się w sposób niestwarzający zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi w terminie do dnia 31 grudnia 2032 r.

Zgodnie z art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1875 z późn. zm.) do wyłącznej właściwości rady gminy należy uchwalanie programów gospodarczych.

W celu sukcesywnego eliminowania wyrobów azbestowych z terenu Gminy konieczne jest opracowanie programu usuwania azbestu i wyrobów azbestowych. W tym celu w dniach od 15.10.2017 r. do 21.11.2017 r. przeprowadzono inwentaryzację poprzez sporządzenie spisu z natury oraz oceny stanu tych wyrobów w celu określenia stopnia pilności. W oparciu o pozyskane dane został opracowany „Program usuwania azbestu i wyrobów azbestowych z terenu Gminy Skrwilno”.

Zgodnie z art. 54 ust. 1, art. 57 ust. 1 pkt 2, art. 58 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 03.10.2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2017 r. poz. 1405 z późn. zm.) Wójt Gminy Skrwilno pismem z dnia 29 stycznia 2018 roku wystąpił do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Bydgoszczy o zaopiniowanie „Programu usuwania azbestu i wyrobów azbestowych z terenu Gminy Skrwilno” wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko. Zarówno Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Bydgoszczy dnia 19.02.2018 r. (z datą wpływu do urzędu: 23.02.2018 r.), (pismo znak: NNZ.9022.1.48.2018), jak i Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Bydgoszczy dnia 28.02.2018 r. (z datą wpływu do urzędu: 28.02.2018 r.), (pismo znak: WOO.410.38.2018.KB) pozytywnie zaopiniowali przedłożony „Program usuwania azbestu i wyrobów azbestowych z terenu Gminy Skrwilno” wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko i nie zgłosili do nich uwag.

W dniach od 29 stycznia 2018 r. do 18 lutego 2018 r. dokumenty zostały wyłożone do publicznego wglądu w wersji papierowej oraz elektronicznej. W wyznaczonym terminie, do wyłożonych do konsultacji społecznych dokumentów, nie wpłynęły żadne uwagi ani wnioski. Wobec powyższego podjęcie uchwały jest uzasadnione.

Przewodniczący Rady

Robert Celebucki